

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

ODSUN SUDETSKÝCH NĚMCŮ ZE ZÁPADOČESKÉHO KRAJE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Josef Janoušek

Historie se zaměřením na vzdělávání, Historická studia

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 14. dubna 2016

.....
vlastnoruční podpis

Obsah

ÚVOD.....	2
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA.....	5
1.1 Pohled ze zahraničí.....	5
1.1.1 Do roku 1941.....	5
1.1.2 Po roce 1941.....	6
1.1.3 Požadavky spojenců na odsun.....	8
1.1.4 Jakschova reakce na Benešův odklon.....	9
1.1.5 Vládou řízená nesnášenlivost.....	9
1.2 Pohled z republiky.....	13
1.2.1 Nacisté, či oportunisté?.....	13
1.2.2 Organizování odsunu.....	17
1.2.3 Správa zabaveného majetku.....	19
1.2.4 Oběti odsunu.....	20
1.2.5 Právní omezení Němců.....	22
2 ODSUN NA PŘEŠTICKU.....	23
2.1 Internační tábor Stod.....	23
2.1.1 Osobní záznamy.....	25
2.1.2 Zdravotní záznamy.....	27
2.1.3 Záznamy o příjmu a dozoru.....	28
2.1.4 Finanční záznamy.....	29
2.1.5 Dílčí souhrn.....	30
2.2 Situace v Přestavlkách.....	31
2.2.1 Postoj obyvatel.....	32
2.2.2 Odsun a následky pro jednotlivce.....	33
2.2.3 Ekonomická situace.....	35
2.2.4 Pocity a postoje neodsunutých.....	36
2.2.5 Zasažení odsunem.....	37
ZÁVĚR.....	39
RESUMÉ.....	41
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY.....	42
SEZNAM PŘÍLOH.....	I
PŘÍLOHY.....	II

ÚVOD

Jakkoli je téma odsunu sudetských Němců v obecné rovině podrobně zpracováno, zůstává v mnoha ohledech zastřeno nejasnostmi. Často se jedná o tendenční díla, ke kterým musíme přistupovat s patřičnou kritičností, jako knihy *Slyšme i druhou stranu: Dokumenty k vyhnání Němců z Českých zemí*¹, *Odsun – vyhnání sudetských Němců. Malý příspěvek k stále aktuální diskusi*², *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*³ a dále zejména díla vydaná před rokem 1989, která situaci líčí dle potřeb komunistického režimu. Většina studií se pak zabývá obecnou charakteristikou, právními podmínkami, politickým pozadím a známějšími případy, monografie vztahující se k jednotlivým, zejména menším obcím chybí.

Z tohoto pohledu mohou být velmi zajímavým zdrojem farní kroniky. Ty byly vedeny svědomitě především proto, že se kněží s místními většinou dobře znali. Po válce se jich ale velké množství ztratilo nebo bylo poničeno. Tato skutečnost je postřehnutelná zejména právě u pasáží, které se věnují poválečné retribuci Němců a skutkům za ní spáchaným. V obci Přestavky dle svědectví farář nesídlil a na bohoslužby dojížděl. Místní kronika tak není k dispozici. Takový osud ale stihl většinu obcí.⁴ Nová správa kroniky často ničila, přepisovala či zakládala zcela nové – české. Jazyk kronik je důležitým údajem, neboť je pozorovatelná tendenčnost v hodnocení jednotlivých zákroků proti Němcům právě na základě národnostní identity autora. Nejzajímavější by tak byla možnost mít k dispozici kroniky v obou jazycích. Jen tak by bylo možné rekonstruovat události s vyšší mírou objektivity. V této souvislosti je třeba zmínit, že většina kronik je psána německy.⁵ Češi, zdá se, nepřisuzovali odsunovým událostem velkou důležitost nebo nechtěli, aby tyto činy byly zpětně hodnotitelné. Důvody mohou být nejrůznější. Od

---

1 DĚDINOVÁ, Sidonie. *Slyšme i druhou stranu: Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí / Vzpomínka Václav Černý*. České Budějovice: Infocentrum Šumava, 1991. 287 s. ISBN 80-900076-1-9.

2 BOLDT, Frank. *Odsun – vyhnání sudetských Němců. Malý příspěvek k stále aktuální diskusi*. In: ŠEBESTA, Pavel. *Sborník Chebského muzea*. Cheb: Chebské muzeum, 2003 [vyd. 2004]. ISBN 80-85018-38-1. s. 70–84.

3 *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Přeložil Pavel Kamas. Brno: Guidemedia, 2012. 153 s. ISBN 978-80-905310-0-0.

4 O odsunu lze dohledat zmínky ve farních kronikách obcí Habartov, Pomezí, Palič, Nebanice, Plesná, Křižovatka, Dolní Žandov, Lesná, Labuť, Malé dvorce, Málkovice, Obora, Rácov – zpětně dopsaná, Bukovec, Hůrka na Šumavě a Zhůř. Přesto, že se může zdát výčet rozsáhlý, musíme v zít úvahu počet obcí, které byly odsunem zasaženy.

5 RYBA, Jan. *Odsun Němců ve světle farních kronik západočeského pohraničí*. In: MARTINOVSKÝ, Ivan. *Minulostí západočeského kraje*. [Sv.] 29. Ústí nad Labem: Albis international, 1994. ISBN 80-900838-5-4, s. 245–249.

nezájmu o osudy Němců až po cílené ničení záznamů, zřejmě ničení důkazů.

Moje práce si klade za cíl přispět ke zmapování konkrétních míst. Není tedy mým cílem obecně charakterizovat odsun v celém kraji, nýbrž zmapovat situaci kolem Internačního tábora Stod a doplnit ji o osobní svědectví pamětníků.

Přestože v roce 2012 vznikla bakalářská práce s názvem *Odsun německého obyvatelstva z Československa po 2. světové válce*⁶, ve které autorka Kateřina Nová uvádí jako zdroje i archiválie k Internačnímu táboru Stod, působí tyto archiválie v její práci spíše ilustračním, než badatelským dojmem. Moje práce bude pojednávat o teoretickém pozadí a podmínkách, bude se však snažit tyto obecné teze porovnat s málo zpracovaným konkrétním příkladem odsunu v lokalitě Přestavlky – Stod. Tímto přístupem se práce bude snažit o komparaci společných a naopak rozdílných znaků přístupu k odsunu nejen německého obyvatelstva a zhodnocení odsunu z daného území a jeho dopadů.

Téma jsem si vybral zejména proto, že moje rodina pochází ze sudetské obce Přestavlky a mí předkové se přímo účastnili událostí spojených s odsunem. Dalším důvodem byla ochota neodsunutého Němce ze smíšené rodiny, Františka Sýkory, poskytnout svoji výpověď. Impulzem se tak stalo i to, že pokud by výpovědi nebyly získány nyní, hrozí vzhledem k věku všech přímých účastníků reálné riziko, že by k jejich rekonstrukci nedošlo nikdy. Z tohoto důvodu jsem cítil nutnost dané téma zpracovat, aby nebylo zapomenuto.

Informace k obecným právním a politickým podmínkám jsem čerpal především z knihy *Cesta k vyhnání 1938–1945*⁷ a *Sudetští Němci v nacistickém státě*⁸. Ke konkrétním událostem a obrazu života běžných lidí pak byla použita *Perzekuce 1945*⁹ a *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*¹⁰. Pro přímou badatelskou činnost pak bylo využito výpovědi Františka Sýkory, doplněné o vzpomínky rodiny Janouškových. Dále bylo detailně využito všech archiválií dostupných k Internačnímu táboru Stod.

6 NOVÁ, Kateřina. *Odsun německého obyvatelstva z Československa po 2. světové válce*. Plzeň: 2012. 65 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

7 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. 504 s. ISBN 80-7260-070-2.

8 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě : Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. 577s. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo).

9 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. 231s. ISBN 80-85241-99-4.

10 FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. 502 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

Práce je dělena do dvou celků, a sice *Obecná charakteristika* a *Odsun na Přešticku*. Tyto kapitoly jsou pak dále členěny do podkapitol. Takové členění usnadňuje přístup k přímé analýze pramenů bez nutnosti toho, aby lidé se zájmem pouze o lokální údaje byli nuceni hledat tyto konkrétní údaje mezi informace obecného charakteru. Podrobnější členění pak usnadňuje orientaci v textu samotném.

Pro práci bylo použito především kvalitativní indukční metody, při které jsme analyzovali vzpomínky pamětníků pomocí nestandardizovaného rozhovoru a archiválie vztahující se k Internačnímu táboru Stod. Jako podpůrná je pak použita metoda kvantitativní, studium dostupné literatury tzv. „od stolu“.

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

1.1 Pohled ze zahraničí

1.1.1 Do roku 1941

Po ustanovení exilové vlády se Eduard Beneš zasazoval o myšlenku, že homogenita národa zaručí mír. Proto avizoval, že k odsunu dojde, avšak zhruba 1 200 000 Němců by mohlo být asimilováno.¹¹ V podstatě stejného názoru byl i hlavní německý představitel, Wenzel Jaksch, který sice založil *Společenstvo věrných*, čímž se lehce odklonil od jednotné exilové politiky, avšak stále se snažil s E. Benešem spolupracovat. Jakschovy pohnutky zde byly zcela pragmatické – obával se totiž, že při bezvýhradném podřízení by ztratil možnost ovlivňovat pozdější sudetoněmecký vývoj dostatečně efektivně. Tento umírněný postoj mu značně znesnadňovala část Němců, která žádala autonomii v rámci republiky, jako Katz de Witte.¹²

V té době se o tvrdý zásah zasazovaly v podstatě pouze domácí odbojová uskupení Petiční výbor věrní zůstaneme a Ústřední vedení odboje domácího. Beneš zasazující se o dialog vyzval sudetoněmecké exulanty ke vstupu do československé exilové armády a tím k potvrzení jejich loajality. S takovým postupem německí představitelé nesouhlasili, a to jednak z důvodu udržení politické síly a také z obavy ze zacházení v případě zajetí. Němci, jako oficiálně stále říšští občané, by byli v případě zajetí souzeni pro vlastizradu. Jaksch tak balancoval na velmi tenké hranici mezi vyhověním exilové vládě a udržením si vlastního renomé mezi Němci. Částečným řešením byla jeho výzva z 27. května 1940, ve které žádal o „*maximální mobilizaci demokratů proti nacistům*“¹³, zároveň ale podmiňoval vstup do Československého národního výboru zárukou autonomie, deklaroval totiž, že Sudetoněmci nejsou v ničí jurisdikci – tím fakticky kalkuloval s poválečným uznáním Mnichovské dohody. Tyto teze jen upevnily protiněmecké smýšlení a například Feierabend se vyslovil striktně proti vstupu Němců do rady, Nečas pak obvinil Jasche, že pouze „*chce prezidentství v Sudetech*“.¹⁴

---

11 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 12–21.

12 Tamtéž, s. 29–41.

13 Tamtéž, s. 66.

14 Tamtéž, s. 71–82.

1.1.2 Po roce 1941

Situace se začala radikalizovat od roku 1941, kdy se již otevřeně hovořilo i o odsunu Rakušanů a Maďarů. Obecné označení Němců a Maďarů za „*nespolehlivé*“, společně s vyhlášením dekretů presidenta republiky číslo VIII a IX¹⁵, X a XI¹⁶, které byly 5. dubna 1945 začleněny do Košického vládního programu, vedly k jednoznačnému prostoru pro perzekuce téměř kohokoli.¹⁷

30. července 1941 se v rámci nacionálního smýšlení zpřísnilo přijetí Němců do ČSNV, protože Jaksch se zasazoval spíše o cíle sociální, než nacionální. Představitelé ÚVODU, Drtina s Dohnalským, takový postup nepřímo schvalovali, neboť vedl k prohlubování nevraživosti mezi Čechy a Němci. Primárním zájmem ÚVODU nadále byl co nejtvrdší odsun, protože „*obyvatelé by to nesnesli jinak*“.¹⁸ Zde je přinejmenším pravděpodobné, že takový výrok je přáním výše jmenovaných, protože o průzkumu veřejného mínění v protektorátu lze jen těžko uvažovat. Takovýto postup byl jednoznačně podporován polským exilem, neboť Poláci tím získali spojence k národnostní očiště, kterou sami měli v plánu provést.¹⁹ V tuto chvíli již bylo Němcům v exilu jasné, že jejich politický vliv na celou situaci je minimální. A. Eden uznal 5. srpna 1942 předmnichovskou situaci v Čechách, čímž de facto zmařil Jakschovu snahu o autonomii a již v červnu bylo zakázáno českým exilem oficiální užívání slova „*sudetoněmecký*“.

Své naděje tak Němci vložili do Benešovy solidarity a 2. článku Atlantické charty²⁰. Beneš se však ocitl pod silným politickým tlakem. František Černý požadoval naprosté vyhnání bez regulace a dále svou myšlenku rozváděl slovy: „*Německá mentalita se nezmění 1000 let, proč by měla nyní?*“²¹. Beneš změnil své odhady na pouhý 1 000 000 Němců určených k asimilaci. V tomto postoji k řízenému odsunu obyvatelstva Beneše utvrzovali i Angličané. Cadogan prohlásil, že transfery budou důležité nejen pro uspořádání, ale zároveň nutné pro klid. Zdá se, že angličtí politici od politiky ochrany pomocí menšinových práv z roku 1938 ušli dlouhou cestu až k preferování principu

---

15 Oba dva proti kolaborantům.

16 Oba dva upřesňující konfiskace.

17 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 9.

18 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 110.

19 Tamtéž, s. 99–101.

20 Viz Příloha č. 4.

21 Tamtéž, s. 151.

kolektivní viny. Tento princip nakonec podpořil v roce 1943 jak W. Churchill, tak Sovětský svaz, tak i T. Roosevelt. V Anglii, stejně jako ve Spojených státech amerických, ale neměl nucený transport pouze zastánce. M. Vishniak namítal proti: „... *princip nelze opustit jen proto, že první pokus ztroskotal kvůli individualitě.*“²² Proti transferu se postavil i Elmer Davis, ředitel amerického válečného zpravodajství.²³

Zajímavým postřehem je, že ČSNV na princip kolektivní viny přistoupil, avšak za příslibení výměny práv menšinových za práva individuální.²⁴ Tím ale fakticky zaručovala všem sudetským obyvatelům ochotným asimilovat se právo na vyjmutí z odsunové povinnosti. Beneš však po oficiální podpoře zahraničních státníků přesto v prohlášení deklaruje plánovaný odsun již 3 000 000 Němců. V tomto případě nelze doložit, zda šlo o záměr, či mimoděčné zkreslení, protože Beneš tento výrok nijak konkrétněji nekomentoval. Jisté však je, že k 1. prosinci 1930 bylo u nás registrováno 3 231 688 Němců.²⁵

Pro Beneše bylo účelové používání polopravd typické. A. Eden se několikrát ohradil proti zneužití a účelným interpretacím jeho výroků Benešem. Celková nálada se ale v Anglii nesla v duchu výroku O'Neila: „*Transfer má být humánní, a nebo mimo oči britských vojáků.*“²⁶ Beneš toho politicky velmi umně využíval a působil tak na třetí strany, které tím přesvědčoval o podpoře Anglie.²⁷

Pohotově odsouhlasil britské podmínky, aby byl odsun pečlivě naplánován a připraven. Byla dokonce založena *Meziresortní komise pro transfer německého obyvatelstva*, která měla analyzovat odsunové možnosti, lokace i nutnost odsunu v daných lokalitách. Mělo tím být zabráněno samovolnému „*eliminování transferem*“. Transferu mělo být použito jen v případě menšin „*nebezpečných*“. Pravomoc určení takové menšiny však byla předána státu samotnému, neboť mezinárodní ochrana se ukázala být nefunkční.²⁸

Za jakým účelem pak byla vytvořena a britským ministrem pro dominia

---

22 Tamtéž, s. 154.

23 Tamtéž, s. 140–175.

24 Tamtéž, s. 164.

25 NOVÁ, Kateřina. *Odsun německého obyvatelstva z Československa po 2. světové válce*. Plzeň: 2012. 65 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D. s. 5.

26 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 216.

27 Tamtéž, s. 177–178.

28 Tamtéž, s. 217–221.

Cranbornem značně podporována ona *Mezinárodní komise pro transfer*, když konečné posouzení záviselo na státu? Z pohledu funkčnosti tohoto opatření se zdá, že si *Společnost národů* ponechala svoji předválečnou „funkční“ strukturu. To vše jen podtrhuje závěrečné doporučení komise, která konstatovala, že polovičatá řešení by jen komplikovala transporty a mělo se proto dospět k úplnému odsunu či jednoznačné asimilaci. Takové doporučení, vzhledem k protiněmecké náladě v politických kruzích, mohlo mít jen jediný následek – transportování všech Němců. Strach z „páté kolony“ byl především z pohledu pozdějších novousedlíků velmi silný, v politických kruzích sehrál svoji roli spíše boj o hlasy voličů a pomstychtivost.²⁹

1.1.3 Požadavky spojenců na odsun

Britové vydali stanovisko, ve kterém se uvádí, že sudetští Němci by neměli být odsunováni do Rakouska, kde hrozí nebezpečí nacifikace. Do Německa by pak měli být odsunováni v průběhu zhruba pěti let tak, aby se zachovala humánnost. Zároveň vznesli požadavek, aby odsunutí dělníci měli zajištěnou práci v jejich původním oboru, zemědělci peněžité odškodnění. Pokud by tomu tak nebylo, mělo se zajistit alespoň jejich přeškolení. Tím mělo být zabráněno naprostému ekonomickému úpadku Německa, neboť prosperita okolních států by s rozvráceným Německem uprostřed byla nereálná. Taková myšlenka byla bezesporu praktická a věcná, nicméně československou politickou reprezentací byla vnímána jako přílišný ústupek vůči Němcům.³⁰

Zhruba od přelomu let 1943 a 1944 je patrný Benešův posun k nesmlouvavé politice vůči Němcům: „90% sudetoněmců je vinných“³¹ či „[jedná se o] ... radikální možnost k očištění od Německého živlu“³² a postupný příklon k politice Sovětského svazu. Ten podporoval Československo, protože to bylo na rozdíl od Polska prokomunistické. Pozemkové spory o Těšínsko a Horní Slezsko jsou jasným důkazem sovětské podpory. Sovětský svaz vyjádřil plnou podporu i s kompletním odsunem v téměř bezvýhradné režii Československa. Tím byl nakonec Západ donucen k alespoň částečnému souhlasu, neboť

---

29 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 256.

30 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 236–243.

31 Tamtéž, s. 181.

32 Tamtéž, s. 183.

bylo jasné, že „jde o menší zlo, zatrpklí budou Němci a nebo Rusové“³³.

1.1.4 Jakschova reakce na Benešův odklon

Tímto úspěšným manévrem se podařilo krajně protiněmecky smýšlejícím politikům rozvrátit jednotu Jakschovy strany. Ta se pro názorovou roztržitost rozdělila na několik frakcí a pozbyla i posledního spojence v podobě Británie. Strana původně spolupracovala s vládou, avšak po tomto politickém útoku zůstalo nakloněno spolupráci s Čechy jen asi 20% osazenstva. Jaksch i tak věřil, že bude mít v Sudetech silný mandát. Zároveň varoval, že v případě masového odsunu z pohraničí by se zhroutil veškerý průmysl. V neposlední řadě upozorňoval na to, že by se jednalo i o úpadek morálky.³⁴

Upozorňoval na atmosféru strachu panující na domácím území a žádal o možnost „nabrání dechu“³⁵. Cílem bylo konsolidovat po válce Sudety a zformovat pročeské socialisty. Za tímto účelem žádal o předání samosprávy Sudet do jeho rukou, alespoň do doby mírové konference. Zcela věcně tak apeloval na pragmatičnost Čechů a je patrné, že Jakschovi bylo jasné, že několik měsíců po válce se stane klíčovými. Zároveň pokora, se kterou již vedl politický boj, naznačuje Jakschův strach z krutosti poválečného běsnění. Angličané a Kanadčané v tomto ohledu dokonce začali s výcvikem sudetských sborů *Republikanische Wehr*, tedy jednotek určených k udržování pořádku v poválečném státě. To se střetlo s velmi ostrou kritikou českých politiků. Slávik označil postoj Jaksche za henleinovský a samotného Jaksche obvinil z plánu k federalizaci Sudet. Tato teze byla v očích mnoha lidí upevňována faktem, že Jaksch se stále snažil hájit zájmy svých voličů a odmítl tedy vstoupit do *Jednotné sudetoněmecké fronty*. To by v Jakschově postavení neudělal žádný politik hájící sociálně demokratické zájmy, protože fronta byla pod jednoznačným komunistickým vlivem. Vstup do fronty, jakkoli se tvářila nacionálně, by Jakschovi prakticky zcela znemožnil jakékoliv svobodné rozhodování či účinné ovlivňování rozhodnutí.³⁶

1.1.5 Vládou řízená nesnášenlivost

Přes komunistou Noskem proklamovaný postoj, že lidé bez viny smějí

---

33 Tamtéž, s. 246.

34 Tamtéž, s. 157 a 161.

35 Tamtéž, s. 187.

36 Tamtéž, s. 185–189.

v Československu zůstat, bylo již jasné, že se transfer uskuteční ve velmi vysoké míře.³⁷ To potvrdil Beneš, když hovořil o nevyhánění antifašistů, ale jedním dechem dodal, že stát bude pouze národní. Jinými slovy tak vyzývá německé antifašisty k přijetí české národnosti, pokud by na to nepřistoupili, jako jedinou možnost vidí odchod. Takový postoj, pokud by byl dodržen, by stále byl vůči Němcům přívětivý. P. Drtina viděl situaci mnohem radikálněji a varoval, že oficiálními cestami se odsun uskuteční jen komplikovaně a vyzýval k vyhnání nacistů a pobití zrádců.³⁸ Pomyslným bonusem pro všechny zúčastněné vykonavatele odsunu se stal pozdější zákon z 8. 5. 1946, č. 115 Sb., který stanovil veškeré nemajetkové delikty mezi 30. 9. 1938 – 28. 10. 1945, které vedly k „nabytí svobody“, za zákonné. Tímto krokem bylo znemožněno stíhání velkého množství válečných a především poválečných zločinů, včetně zločinů páchaných při transportech.³⁹

Neoficiální politické postoje nakonec byly zformulovány 11. září 1944 v *Řešení menšinových otázek*. V tomto dokumentu bylo jasně definováno, že s provinilými se mají odsunout celé rodiny. Trestat se mělo členství ve spolicích německých Schutzstaffel, Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Sudetendeutsche Partei i všech profašistických spolicích. Tyto osoby ztratily československé občanství. Část sudetských Němců měla být poslána do Ruska na nucené práce a neměl být brán zřetel na hospodářský dopad transferů. Již 23. listopadu 1944 bylo však vydáno prohlášení, ve kterém je zakázáno odsunovat antifašisty a kvalifikované pracovní síly. Občanství mělo zůstat vězněným, antifašistům z dob před Mnichovskou dohodou a exilovým vojákům.⁴⁰

Neměla být narušena doprava a výroba v textilnictví, báňství, výrobě železa, chemickém průmyslu a sklářství. Ve všech těchto odvětvích bylo zastoupení Němců asi 20%, v pohraničí však až 50%, avšak především v hornictví byly tyto síly nepostradatelné. Čeští horníci proti Němcům vystupovali často nevráživě a hrozili dokonce stávkami, závody však nepostradatelnost Němců samy promítaly do žádostí na pracovní úřady a ministerstvo vnitra o udržení těchto odborníků. Vláda tak vyzvala dokonce ke „*krajnímu*

---

37 Toto právo však nakonec bylo vládou hojně odepíráno v rámci politické nepohodlnosti jednotlivých Němců.

38 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 259–260.

39 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 11–12.

40 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 278–279.

ohledu“ vůči vyučeným lidem, jako byli kováři, traktoristé či mechanici.⁴¹

Jasně je vidět, že vláda se snažila působit velmi radikálním dojmem, skutečností ale zůstává, že si sama uvědomovala, že hospodářský propad by mohl mít katastrofální následky, a proto svou vlastní protiněmeckou politiku mírnila.⁴² Proti pozdějšímu ekonomickému útisku Němců Jaksch vedl kampaň z Británie. Upozorňoval přitom na nelegitimitu vlády a dostalo se mu značné podpory především z řad zahraniční církve^{43, 44}

Takový postup byl značně diskriminační zejména vůči sociálním demokratům, kteří před Mnichovskou dohodou podporovali československý stát. Nyní záleželo na posouzení lidmi, kteří je často neznali, a na celkové náladě místního obyvatelstva. Ani dobrý vztah s místními Čechy mnohdy nestačil, neboť se Němci stávali oběťmi *Revolučních gard* a *Pohotovostních oddílů Národní bezpečnosti*. Tyto sbory, často bez jednoznačných rozkazů, vysídlovaly každého Němce. Absence rozkazů a častá benevolence velitelů pak zapříčinily, že se místně značně lišily veškeré limity – nejčastěji se uvádí 30kg na osobu, 30–300 Říšských marek a mezi 24–48 hodinami.⁴⁵

Sudetští Němci na tuto situaci reagovali pohoršeně. Jaksch vyčítal Benešovi, že: „*Mocenská politika získala opět vrchu nad ideály Společnosti národů.*“⁴⁶ Walter Kolarz se vyzývavě tázal, proč není potrestána Hlinkova lidová strana, Tuka, Laval či Pavelić. Jako možná odpověď se jeví výrok O. Sargenta o pověsti Němců: „*Vyjít s nimi [dobrymi Němci] je mnohem obtížnější než s otevřenými reakcionáři.*“⁴⁷ Výstižněji odpověděl později Stránský: „*Tu půjde především o odplatu.*“⁴⁸

Na stálé snahy sudetoněmeckých představitelů o demokratické řešení situace, jakým bylo založení *Výboru sudetských demokratů* 18. srpna 1944, Taubův sebekritický výrok: „*musíme přiznat porážky 1935 a 1938, nevychovali jsme dostatek charakterních*

41 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 155–157.

42 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 262–266.

43 Konkrétně například biskup z Chichestru, či západoněmečtí biskupové.

44 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 194–195.

45 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 19–25.

46 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 283.

47 Tamtéž, s. 286.

48 FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 319.

demokratů“⁴⁹, či Jakschovo upozornění, že „... plán je v rozporu s právem. Jde o kořistnictví a pomstychtivost.“⁵⁰, se již v odpověď dostávalo jen mocenského diktátu. Ten se projevil v podobě vylučování sudetských Němců z odborů a avizovaného vysídlení i sudetských Němců v exilu.⁵¹

Fakt, že se do vlasti nesměli vrátit ani představitelé demokratického křídla německých socialistů, je velmi zarážející. Jednoznačně se zde nejednalo o nacisty, ani dekrety presidenta republiky zde nebylo možno průhledně aplikovat. První možností je strach z poválečného vlivu, takový strach je však irelevantní. Vzhledem k již naplánovaným mohutným odsunům voličské základny. Druhým a pravděpodobnějším důvodem se jeví pomstychtivost, ať již osobní či kolektivní, a strach, neboť exiloví Němci mohli pravdivě referovat o proměnlivých postojích exilových politiků a reálném provádění odsunů. Navrátilcům hrozilo dle tzv. Velkého retribučního dekretu vězení v délce 10 let.⁵²

Situace na území republiky byla taktéž žalostná. 17. dubna 1945 Fierlingerova vláda vyzvala k odplatě. Beneš 12. května prohlašuje: „*Německý problém musíme definitivně vylikvidovat*“⁵³. Monsignore Stašek: „*Všichni Němci jsou špatní a příkázání lásky k bližnímu na ně neplatí.*“⁵⁴, Ripka si 20. dubna stěžoval: „*Američané nemají zacházet se Sudety jako s loajálními občany.*“⁵⁵ Zde zřejmě nevyhovovalo, že Češi nemohli začít ihned s perzekucemi.⁵⁶ Po výzvě politických i církevních špiček k pomstě na Němcích nešlo s jiným než krvavým výsledkem počítat. Nechvalně známými se staly odsun z Brna, incident v Ústí nad Labem či Pazúrův incident. Nelze ale zapomínat ani na zcela běžné masové omezování, jako zabavování kol, rádií a psacích strojů, označování Němců a podobně.

Jen do Postupimské konference bylo vyhnáno na 450 000 Němců. Po záměrném rozpoutání tak silných protiněmeckých nálad mezi občany, že je museli mírnit dokonce Stalin, Višinskij a Molotov, lze tedy jen těžko pochopit pozdější Benešovu snahu o

---

49 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 285–286.

50 Tamtéž, s. 291.

51 Tamtéž, s. 288 a 292.

52 FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 314.

53 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 231–232.

54 Tamtéž, s. 232.

55 Tamtéž, s. 334.

56 Tento přátelský přístup Američanů byl později využit komunistickou propagandou.

stabilizaci situace, například v projevu v Plzni 15. června. Zda Benešovi došlo, že protiněmecké štváctví zašlo příliš daleko, či zda si tím budoval pozitivní tvář pro zahraniční, lze jen těžko určit. Velvyslanec Nicols ve své zprávě napsal: „*Nenávist Čechů je třeba zažít, přestože útlak byl spíše morální a duchovní...*“⁵⁷. Jen těžko lze přesně určit, do jaké míry byla nenávist v Čechách zakořeněná a do jaké míry ji vyvolaly oficiální prohlášení elit. Jednoznačně však můžeme konstatovat, že demokratické kruhy v čele s Benešem byly již vtaženy do víru událostí takovým způsobem, že jej nebyly schopny ovlivňovat. O tom svědčí i Benešovo postupné ustupování od ochrany německé menšiny a postupné snižování počtu Němců určených k ponechání na našem území. 11. července to již bylo pouze 300 000 – 500 000, což je od původního počtu 1 200 000 značný rozdíl. V pozdějším údaji jsou navíc zahrnuti také kvalifikovaní odborníci, kteří by měli být na základě účasti v německých spolcích často odsunuti, ale byli pardonováni na základě ekonomických důvodů.⁵⁸

1.2 Pohled z republiky

1.2.1 *Nacisté, či oportunisté?*

Paušalizovat jednoznačnou sudetoněmeckou podporu Henleina nelze. Z voleb roku 1935 vyšla sice *Sudetendeutsche Partei* jako vítězná strana se 62–63%, avšak tvrdit, že tomu tak bylo proto, že všichni tito voliči si přáli přičlenění k Říši a nenáviděli Čechy, je značně hypotetické. Toto tvrzení vychází spíše z pozdějšího vítání německých vojsk na našem území. Tyto masové oslavy však byly pečlivě plánovány již nikoli župní, nýbrž říšskou propagandistickou ústřednou.⁵⁹

Dle proklamovaného volebního programu a vzhledem k probíhajícím vzájemným česko–německým provokacím, je vysoce pravděpodobné, že velkou členskou základnu si proti sobě vychovali sami Češi, neboť Němci viděli svoji šanci na získání práv právě v politicky jednotném zastoupení. Protičeský postoj se formoval zejména na základě dřívějšího ekonomického útisku. Například nezaměstnanost v období hospodářské krize

---

57 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 336.

58 Tamtéž, s. 333–337.

59 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 65–70.

byla mezi Němci dvojnásobně větší než mezi Čechy.⁶⁰

Vyjádření Waltera von Lierau, že až 80% SdP je radikální, lze pokládat spíše za hrubý odhad odpovídající stranickým potřebám. Pokud by toto číslo odpovídalo skutečnosti, je vysoce nepravděpodobné, že by tak velké množství straníků donášelo na vlastní druhy ze strany. Tento trend se přitom týkal samotného vedení – Ausbruch pravidelně informoval *Sicherheitsdienst*, sám Henlein pak spolupracoval s *Abwehrem*.⁶¹

I rozpočet, který investovalo v té době stále krizí zbídačené Německo do Sudet, byl enormní – stamiliony říšských marek.⁶² Tímto způsobem se mělo utužit tolik proklamované bratrství. Určité výhrady měla část Němců k tomu, že tuto výpomoc čerpali i místní Češi, což samozřejmě mohlo po ukončení války sehrát svou roli v nevrzivosti. Ze zcela pochopitelných důvodů vycházejí tyto údaje z korespondence zaslané na místní orgány. Jedná se tak o úzkou skupinu skalních straníků, protože většina lidí jen stěží měla potřebu podobné dopisy posílat. Z pohledu běžných sudetských Němců se tak dostáváme k až paradoxnímu názoru, rozšířenému mezi lidmi. Ti si stěžovali, že Češi na začlenění do Říše v podstatě vydělali více než Němci, protože Češi nemuseli platit žádné stranické příspěvky.⁶³

Faktický postoj většiny Němců zůstává sporný, ale je pravděpodobné, že velká část sudetských Němců zachovávala k situaci spíše zdrženlivý postoj. Jednoznačně negativní projevy spadají do období bezprostředně po obsazení pohraničí, kdy dokonce německý *Wehrmacht* musel bránit rozsáhlejším perzekucím vůči Čechům a německým sociálním demokratům. I tyto činy však byly prováděny především krajně smýšlejícími jednotlivci, organizovanými do *Freiwilliger Schutzdienst* a *Sudetendeutsches Freikorps* z Německa.⁶⁴

Běžní lidé s podobnými zásahy a akcemi spíše nesouhlasili. Pravdou je, že jim nijak aktivně nebránili, avšak ani je nepodporovali.⁶⁵ Dalším vodítkem nám může být fakt, že po „osvobození“ si přihlášku do *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* podala méně

60 NOVÁ, Kateřina. *Odsun německého obyvatelstva z Československa po 2. světové válce*. Plzeň: 2012. 65 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D. s. 8.

61 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 46–51.

62 Financování volebních kampaní, či přímo cílené pomoci běžným lidem v podobě *Nacionálněsocialistické organizace pro výpomoc a dobročinnost*, či v rámci kampaně *Zimní výpomoc*.

63 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 280.

64 Tamtéž, s. 54–71.

65 Tamtéž, s. 92–93.

než polovina členů SdP, neboť jak shrnul Ernst Müller: „*Po připojení k Říši většina obyvatel považovala boj za ukončený*“⁶⁶. Říšská župa Sudety se ale v poměru počtu straníků vzhledem k počtu obyvatel zařadila na 1. místo.⁶⁷

Pomyslnou štafetu protičeského smýšlení přebrala tou dobou již sudetoněmecká samospráva. Zaváděla se němčina, odsunovali se Češi, rozpouštěly se spolky a politické strany, redukoval se počet knihoven, škol a pracovních příležitostí pro Čechy. Protičeské akce obecně spadaly do kompetence speciálního úřadu Stilhaltekommissar. Tzv. „poněmčovací“ a „přenárodnovací“ pravomoc a výše zmíněná opatření převzalo do své kompetence Vyšší velitelství SS a policie až v roce 1944. Součástí plánů bylo i zařazování českých absolventů škol do Německa, odsun smíšených manželství ze Sudet a zařazování českých dětí do německých škol. Tyto akce mohly být Čechy po válce vnímány značně negativně, opět se však jedná o akce řízené úzkou skupinou elitních nacistů.⁶⁸

Henlein pak žádal o nápravu pozemkové reformy z roku 1936 v podobě vyvlastňování statků, které by neplnily kvóty. Tento zákon však nebyl příliš efektivní, neboť čeští statkáři si na plnění dávali pozor. Z tohoto důvodu musel být vydán další zákon zakazující Čechům stát se statkáři. Dědictví tak musela být nuceně prodávána přichozím Jihotyrolanům. Tyto majetkové záležitosti byly patrně nejznatelnějším zásahem do života Čechů. Německý úřední aparát byl nucen vypomáhat si nejrůznějšími absurdními nařízeními, protože Čeští sedláci se neprojevovali nijak protiněmecky a plnili předepsané kvóty. Příkladem absurdního zákona byl *Zákon o přispění říši*, který bylo možné s trochou vůle použít k vyvlastnění v libovolném případě.⁶⁹

Ani Henlein se nezdál části funkcionářů SdP dostatečně tvrdý. Herman Neuburg sice připustil, že župní vedoucí není „*žádným přítelem Čechů*“, ale zároveň si posteskl, že na „... *drzý český čumák [patří] tvrdá německá pěst*“. Henleinův požadovaný zákaz vstupu Čechů do organizace *Hitlerjugend*, či cenzuru českých filmů v pohraničí lze jen těžko považovat za útisk národa. Dokonce ani v otázce potravinových lístků a platů nebyla situace Čechů oproti Němcům zvlášť odlišná. Češi měli dokonce potravinově i platově situaci velmi podobnou té německé. Jeden z mála Henleinových postojů přímo podněcující

---

66 Tamtéž, s. 278.

67 Tamtéž, s. 118–119.

68 DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 253.

69 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 254–266.

pronárodní postoj Čechů byl jeho požadavek popravit Aloise Eliáše, představitele „*víry Čechů v konečné vítězství*“⁷⁰. Znevýhodnění se mohli cítit bezvýznamní kolaboranti, neboť ti nedostali žádné výhody. Kde hledat důvody k poválečné masové odplatě na všech Němcích se nedozvídáme.⁷¹

Morálka Němců byla značně modelována vojenskými úspěchy a od toho se odvíjející ekonomickou situací. I v Sudetech byla samozřejmě praktikována mocná propaganda, kolísalo zásobování potravinami a sudetští Němci si navíc často stěžovali na šikanu říšských příslušníků *Wehrmachtu*. Ti je považovali za nižší třídu. V tomto ohledu rozhodně nešlo u sudetských Němců o skalní nacionální socialisty, ne v masovém měřítku. Nelze však tvrdit ani to, že s ideologií nesouhlasili, protože paušalizace na základě jednotlivých případů není věrohodná. Ideologicky zapálení jedinci samozřejmě existovali, avšak situaci popsal okresní vedoucí NSDAP v České Lípě slovy: „*Německému pozdravu se nyní obecně nedostává svižnosti.*“⁷² Z čehož je jasně vidět, že velká část lidí se již spíše bála vybočovat z konformity, než že by podporovala přímo nacistickou ideologii.⁷³

Jisté je, že jako jedni z mála zůstali nacistickému státu věrní přispíváním do sbírek, organizováním manifestů a podobně. Všeobecná chuť k absolutnímu pracovnímu nasazení se dá přičíst spíše strachu z východní fronty a tomu, že Sudety byly ušetřeny plošného bombardování, což umožnilo většině podniků zůstat v plném chodu. Formování *Volksturm* v roce 1944 pod *Obergruppenführerem* Karlem Mayem bylo přirozeně iniciováno politickým vedením, skutečné důvody zájmu řady lidí je nutné hledat ve strachu z vypuknutí povstání Čechů a následných odvetných akcí proti německému obyvatelstvu. Představa poválečných akcí *Volksturm* je pak velmi často přeceňována, až mytizována.⁷⁴

Němcům byla často vyčítána jejich neaktivita v domácím odboji. Efektivnější odbojová činnost byla v Sudetech prakticky znemožněna aktivní a cílenou činností nacionálně socialistické strany. Ta ihned z pohraničí odstranila veškeré funkcionáře německých demokratických stran a komunistů. Chybějící vedení zabránilo vzniku centralizovaného odboje. Určitou formou odporu byla tzv. *Rudá pomoc*. Tato komunisty organizovaná finanční sbírka ale pouze pomáhala rodinám vězněných.

K agresivnějším akcím vojenského charakteru začalo docházet až po útoku na Svaz

---

70 Tamtéž, s. 273–274.

71 Tamtéž, s. 352–355.

72 Tamtéž, s. 303.

73 Tamtéž, s. 289–303.

74 Tamtéž, s. 307–322.

sovětských socialistických republik. To je logické, neboť němečtí socialisté byli v exilu nebo ve vězení a komunisté do té doby neměli k ozbrojenému odporu proti svým spojencům žádný důvod. Ani Češi se však nijak aktivně v odboji neprojevovali. Dnes se tento postoj hodnotí jako předem připravená strategie exilové vlády, která odboji vydala pokyn k vyčkávání. Těžko tak lze Němcům vyčítat neaktivní odpor proti okupantům, pokud sami Češi přešli oficiálně k odporu pasivnímu.⁷⁵

1.2.2 Organizování odsunu

Teoretická příprava odsunu Němců byla zcela dostačující. Akce měly být řízeny okresními správními komisemi, ty okresními národními výbory a ty zemskými národními výbory. Všechny odsuny pak byly řízeny podvýborem ministerstva vnitra. Za centra transportů pak byla zvolena velitelství v Děčíně-Podmoklech, Teplicích, Mostu, Chomutově a Kadani. Samotní Němci byli rozděleni do 5 skupin.⁷⁶ Celkem bylo založeno 107 sběrných středisek a 11 záložních. Střediska byla většinou mezistanicemi při odsunových cestách. Vzhledem k tomu, že velká část Němců již byla odsunuta, je podivuhodné, že až 2. února 1946 byly vydány směrnice vymezující pravomoci armády. Ta tedy do této doby zasahovala pouze na základě obecných nařízení a osobní úvahy. Tato anarchie se projevovala především při běžném kontaktu s Němci. Zabavování majetku ve jménu státu, avšak bez dokumentace, nelidské podmínky v táborech, nedodržování československého práva. Situace zašla tak daleko, že ministerstvo vnitra vyzvalo k individuální trestní odpovědnosti. Apelovalo tedy na osobní svědomí lidí a přiznávalo, že není schopné zajistit výkon práva na území Československa.⁷⁷

To vše za zaručení ochrany antifašistických Němců, nacisty perzekuovaných, nemocných, starých, dětí a žadatelů o navrácení státního občanství. Tato ochrana však nebyla nikterak vymahatelná a velké množství nevinných lidí tak skončilo ve sběrných táborech a následně v odsunu. Nutno říci, že zejména v květnu 1945 byla nevymahatelnost práva obecným trendem.⁷⁸

---

75 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 329–352.

76 Viz Příloha č. 3.

77 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 170–176.

78 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku,

Specifickou kategorií zcela jistě byli Židé. Ti zpravidla našli pochopení u běžných lidí, oficiální kruhy jim ale nepřály. V tisku se o Židech psalo jako o „*parazitech lidové demokratické republiky*“⁷⁹ a pokud se před válkou hlásili k německému občanství, vztahovala se na ně i deportace.

Takováto praxe v podobě nezjišťování informací o odsunovaných měla za důsledek, že velký počet vysoce postavených nacistů byl chvatně odsunut těmi nejnižšími instancemi bez žádosti o jejich prověření. Tím se velmi často odsunuli jediní přímí svědci zločinů, či jejich samotní pachatelé. Do jara 1947 tímto způsobem uniklo trestu na 14 879 zločinců. Je nutno rozlišovat mezi jednoznačně kolektivním „odsunem“ a soudy za individuální zločiny v podobě „retribuce“. Soudy s jednotlivci se však ukázaly být neefektivní. I přes jejich zkrácený režim byly zdlouhavé a často připomínaly spíše ostrakizaci, než soud. Výjimkou je pouze exemplární proces s K.H. Frankem.

Po odsunu a útěku významnějších nacistů přišla řada na vypořádání se se stranickou základnou. V zájmu urychlení byl vyvinut velmi efektivní trik. Odsouzeny byly německé organizace a všichni členové s funkcí tím byli automaticky vinni. Tímto postupem se velmi urychlilo soudnictví, ale v podstatě zastavil odsun. Zejména Američané totiž požadovali rodiny celé, a proto, byl-li některý člen rodiny žalářován, nemohla celá rodina odejít. Tímto způsobem bylo vázáno až 1 500 000 Němců. Politická potřeba rychlého odsunu nakonec převážila a bez soudu byli odsunováni i členové SS, gestapa a dozorcí koncentračních táborů. U jejich jmen pouze byla poznámka, že se jedná o válečné zločince. Ve stejném duchu byli němečtí zločinci osvobozováni pro svoji technickou nenahraditelnost. Lehce lze tedy vydedukovat, že velmi záleželo na tom, zda byl případ projednáván v prvních měsících po osvobození. Za stejné, nebo i těžší zločiny tak často byly vyneseny lehčí rozsudky. Na tuto skutečnost si stěžovali sami mimořádní lidoví soudci a upozorňovali na skutečnost, že čeští kolaboranti jsou trestáni vězením, zatímco němečtí zločinci pouze odsunem. Lze také pozorovat trend, že záleželo i na místě soudu. Ve vnitrozemí bylo souzeno méně Němců, avšak byl-li některý z nich odsouzen, trest byl tvrdší než v pohraničí.⁸⁰ Nosek poté až 28. října 1947 vyhláší završení odsunu a tím i ukončení stavu „ohrožení republiky“. Tím byla do velké míry ukončena i právní anarchie.⁸¹

1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 54.

79 Tamtéž, s. 339.

80 Viz Příloha č. 2.

81 FROMMER, Benjamin. *Národní očišťa: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 308–347.

O značné chvatnosti svědčí údaj z července 1945 o každodenním odsunu až 5 000 Němců. Tento proud byl tak mohutný, že dokonce i Rusové byli nuceni transporty zastavit. Odsuny do americké zóny byly prováděny také, avšak Američané velmi pečlivě dbali na dodržování všech náležitostí. Američané vyžadovali kompletní seznamy, jasné harmonogramy, pospolitost rodin, 30–50kg zavazadel na osobu a až 1000 říšských marek. Proto do americké zóny začaly odsuny až od 21. ledna 1946 a jejich intenzita se zvětšovala postupně.⁸² Transporty mířily do Domažlic a Chebu a pokračovaly do Furth im Wald a Wiesau, odkud byly transporty přidělovány do svých konečných destinací.⁸³ Z tohoto důvodu většina odsunů v té době mířila do zóny Ruské, protože Rusové netrvali na organizování a podrobných dokumentech. Od května do července roku 1945 tak bylo odsunuto 448 397 Němců, povětšinou bez příslušných procesních a administrativních úkonů. Nutno připomenout, že odsun byl schválen na Postupimské konferenci až 2. srpna 1945, do této doby probíhal v podstatě bez souhlasu okolních států. Často se proto stávalo, že byly transporty zejména Rakouskem a Polskem vráceny.⁸⁴

1.2.3 Správa zabaveného majetku

Majetková situace, tedy prodej a přidělování zkonfiskovaného majetku, začala být řešena oficiálně až od roku 1947. Do roku 1947 probíhaly konfiskace a nucená správa na místní úrovni. Ač tato privatizace jednoznačně poškodila jednotlivce i fungování ekonomiky, byla státní správa neudržitelná. Při státní revizi spravování majetku se přišlo na to, že pouze 20% majetku bylo spravováno s pozitivní bilancí a u plných 46% se správa ani neobtěžovala zúčtování vytvořit a zaslat.

Při pokusech odsunutých sudetských Němců o vyrovnání se k 8. květnu 1945 vyčíslil majetek zanechaný na území Československa na 199,2 miliardy Kčs. K tomuto údaji se přiklání velké množství odborníků, nikdy však nebude zcela přesný, vzhledem k nutnosti přepočtů majetku a zejména pro absenci samotných údajů o velké části konfiskací.⁸⁵

---

82 Od 1 transportu denně, čítajícího 1200 lidí, až po 4 transporty po 4 800 lidí za den.

83 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 171–175.

84 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 29–36.

85 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 352–355.

1.2.4 Oběti odsunu

Situace v Československu nabrala tak nenávislných rozměrů, že američtí vojáci při předávání *Displaced Person Camps* kritizovali postup československých úřadů slovy: „*My Američané... nešli jsme do války proto, aby Češi... dělali nové Buchenwaldy.*“⁸⁶ V. Nosek Americký projev humanity uchopil velmi jasně: „*Američané spěchali do západních Čech, ne osvobozovat náš národ, ale aby zachránili sudetské Němce ...*“⁸⁷ Svým způsobem však měl pravdu, neboť Němci se zde stávali často „lovnou zvěří“.

Víra Čechů však byla masově podporována nařízenými a projevy politiků – kdo by se zastal Němců, měl být pokutován, či dokonce uvězněn. Rudý aktiv vyzýval k „*vyhlazení všech zrádců*“⁸⁸, ČNR požadovalo „*rychlé a přísné potrestání... lidovými soudy*“⁸⁹; Lidová fronta Atak přišla s výrokem: „*pobíjejte nacisty*“⁹⁰.⁹¹ Komunistická Lidová správa nabádala straníky k trestání styku s Němci, což bylo skutečně dle výkladu tzv. Malého retribučního dekretu trestným činem.⁹²

Česká zlovůle Němce postihovala v oblasti pohybu, služeb, zákazu německého jazyka, uvolňování pracovních míst pro Čechy, domovních prohlídek. Častým jevem se staly samozvané ozbrojené bandy, které se vydávaly za vojáky či tajnou službu. Tyto skupiny pak samy soudily a ihned rozsudky vykonávaly, čehož je důkazem razantní nárůst sebevražd Němců, často celých rodin. Při stíhání těchto skupin se pak nápadně často zjistilo, že se jednalo o komunisty. Ti pak následně nebyli stíháni právě pro jejich politickou příslušnost.⁹³

Čistky Němců neprobíhaly jen neoficiálně. V pohraničí se velmi účelově vybuďoval mýtus o německém podzemním hnutí tzv. *Wehrwolfu*. Podzemní hnutí mohlo přirozeně vzniknout z vyzbrojených skupin fanatických příslušníků *Volkssturmu*, avšak nikoli v masovém nebo organizovaném uskupení. Podle zpráv zpravodajců měl být údajně Wehrwolf dokonce napojen na polskou Zemskou armádu, Banderovce i Vlasovce. Často se

86 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 47.

87 Tamtéž, s. 48.

88 Tamtéž, s. 68.

89 Tamtéž, s. 68.

90 Tamtéž, s. 68.

91 Tamtéž, s. 145.

92 FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 316–319.

93 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 51–65.

na německé podzemí svalovaly údajné útoky na internační tábory a vojenské hlídky, tyto útoky často nejenže nebyly vyšetřeny, ale mnohdy nemohlo být prokázáno ani to, že se staly. Seběmenší nehoda poté byla označena za sabotáž a použita jako záminka pro další perzekuce místních Němců. *Wehrwolf* tak byl spíše československou imaginací, než skutečností.⁹⁴

Celý postup s obviňováním a pravděpodobnými provokacemi je nápadně podobný postupům, které používali komunisté po roce 1948. I akce z poválečných let byly často politického charakteru a byly prováděny v hlídaných vojenských prostorách a bez dokumentace. Zpětná rekonstrukce osudů řady lidí tak byla efektivně znemožněna perzekučním aparátem.⁹⁵

Známé jsou i případy, kdy byli sudetští Němci odsouzeni doslova pro jejich „nepohodlnost“⁹⁶, když podali svědectví o vojenských a partyzánských zločinech. Velký počet lidí zodpovědných za dodržování práva, například generál Klapálek a plukovník Bořík, se ztotožnil s myšlenkou jednoho z nižších vojenských velitelů, a sice že: „*Je absurdní vyšetřovat... vítěznou revoluci.*“⁹⁷ Velitelé proto protiprávní jednání vojenských organizací bagatelizovali a kryli. Zvláštností je, že záznamy o výskytu nelegální činnosti přicházely mnohem častěji od vojenských a polovojenských orgánů, nikoli od místních četnických stanic. Ty přitom musely mít o jednotlivcích mnohem lepší přehled.⁹⁸ Tuto situaci jen dokresluje zpráva DV SNB Česká Lípa: „*Kde nejsou vojáci [čeští a ruští], je klid.*“⁹⁹ Ruští vojáci jakožto spřátelená armáda, přestože mimo svou jurisdikci, byli zpětně za své zločiny prakticky nepostihnutelní. Sami ruští velitelé proto vyzývali Čechy, aby proti ruským vojákům porušujícím československé zákony použili Češi zbraně.¹⁰⁰

Přechod od presumpce nevinu k právu vojenské síly, kdy Němci museli dokazovat svou nevinu, či pronárodnost, pokud žádali na místním národním výboru o úlevy, se podepsal na obětech. 24 000 – 40 000 vyčíslených obětí odsunu však nikdy nebude důvěryhodným údajem, neboť velmi často nebylo úmrtí zaznamenáno, bylo úmyslně

---

94 ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 307.

95 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 140–141.

96 Tamtéž, s. 80.

97 Tamtéž, s. 84.

98 Tamtéž, s. 98.

99 Tamtéž, s. 147.

100 Tamtéž, s. 146–147

dezinterpretováno, či lidé zemřeli až na cílovém území, přestože na následky zacházení v Čechách. I pro německé antifašisty se tak odsun stával často úlevou. U dobrovolných odsunů se však důsledně vyžadovalo povolení policií i národními výbory.¹⁰¹

1.2.5 Právní omezení Němců

Osud smíšených manželství byl právně upraven dekretem prezidenta republiky č. 33 z 2. srpna 1945. Dle jeho znění měly německé manželky Čechů, stejně jako jejich děti, právo žádat o občanství, avšak pouze žil-li manžel. O poznání složitější situaci měly Češky provdané za Němce. Tyto ženy státní občanství nepozbyly, avšak pouze při prokázání, že se nehlásily k německé národnosti již před vyhlášením protektorátu. Jakkoli se tato nařízení zdají pochopitelná, praxe opět prokázala, že poválečné Československo nebylo právním státem. Mnoho rodin se dostalo do sběrných středisek, neboť prvotní instance nebylo možno obejít a záleželo pouze na jejich úsudku a postoji.¹⁰²

Ani povolení k pobytu na území Československa nebylo výhrou. Nevyhnaní Němci ani zdaleka nepožívali plných práv, spíše naopak. Pro kolektivní odsun se vyjádřily jednohlasně všechny politické strany a proto neodsunutí byli alespoň ostentativně omezováni. Byl navržen zákon na změnu německých jmen na česká, část mzdy byla vázána na státních фонdech, nebyla placena dovolená, řadě Němců úmyslně nebyly vydány pracovní knížky, díky čemuž nepracovali ve svém původním oboru. Zákonem č. 83 Sb. z 11. dubna 1946 byl dokonce zrušen veškerý pracovní poměr a studia pro každého, kdo se neprokázal československým občanstvím. Tento fakt však neznamenal, že by Němci směli přestat chodit do práce.¹⁰³

Jak již bylo výše zmíněno, menšinová práva zanikla, mizely školy, úřady, německé bohoslužby. Nikde však nebylo ani stopy po původně proklamovaných právech individuálních. Při ilegálním návratu odsunutých hrozila pokuta do 50 000 Kčs nebo nucené práce se sazbou až do 6 měsíců. Nikdo již nezjišťoval, zda navrátilcec byl odsunut právem, neprávem či alespoň v mezích vyhlášek a dekretů. Ani smíšené rodiny a rodiny určené k asimilaci se nevyhnuly pracovní povinnosti. Dne 21. května 1947 byla vydána směrnice ministerstva vnitra o přesouvání celých rodin k pracovnímu nasazení.¹⁰⁴

---

101 Tamtéž, s. 163–174.

102 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 165.

103 Tamtéž, s. 182–189.

104 Tamtéž, s. 256–261.

S pracovní silou byl, především v pohraničí, velký problém. V. Nosek burcoval Čechy slovy „*Každý Čech musí dělat za dva!*“¹⁰⁵ Na 13 000 podniků muselo být vládně rozděleno dle důležitosti, neboť chybělo 300 000 zaměstnanců. Jednalo se o podniky určené za A – k udržení v provozu; B – k pozastavení nebo zrušení; C – k přemístění do sociálně slabých krajů. Velký problém se projevil především v oblasti báňského průmyslu (37 100 Němců) a zemědělství, kde náhle chybělo dalších 420 000 osob. Právě zde je pak možno nalézt zárodky pozdějšího trendu školních brigád v zemědělství.

Dalším sporným aplikováním individuálních práv byly žádosti řady smíšených rodin o odsunutí. To většinou nebylo povoleno, neboť Češi by tak přicházeli o další levnou pracovní sílu, jiný důvod lze, vzhledem k jinak masovému odsunování, jen těžko nalézt. Dostatečnou motivací nebylo ani zrušení 20% srážky ze mzdy a sjednocení potravinových lístků s lístky pro Čechy.¹⁰⁶

2 ODSUN NA PŘEŠTICKU

2.1 Internační tábor Stod

Zařízení bylo založeno zřejmě americkou 8. obrněnou divizí v květnu 1945 v bývalé sladovně jednoho ze dvou stodských pivovarů.¹⁰⁷ Američané tábor vedli až do 7. srpna 1945, kdy bylo zařízení předáno do rukou české samosprávy, konkrétně plzeňskému policejnímu veliteli Josefu Sladkému. Místní internační tábor tím dostal svůj oficiální název „Ředitelství národní bezpečnosti – internační tábor ve Stodě“. 17. prosince 1945 byl název upraven v rámci politické korektnosti na *Ředitelství národní bezpečnosti – sběrné středisko ve Stodě* (dále jen SZ Stod). De facto se tábor stal pobočkou již existujícího internačního tábora *Plzeň-Karlov I*, který již byl pod dohledem plzeňského policejního velitelství. Toho času se v táboře nacházelo 708 civilistů a to převážně žen a dětí. Toto číslo se nedlouho po předání rozrostlo o transporty z Chebu a Boru u Tachova, čímž se početní stav vyšplhal až ke 1 200 zadržených osob, evidovaných k 3. září 1945.¹⁰⁸

¹⁰⁵Tamtéž, s.292

¹⁰⁶STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 293–323.

¹⁰⁷Z dokumentů není zcela jasné ve kterém. Doslovně není uvedeno ani kým bylo zařízení založeno. Na základě prvotní správy předpokládáme, že byl tábor založen Američany. Není znám ani důvod, proč nebyl pro internaci využit nacistický ženský tábor ve Staňkově, který se nacházel jen několik kilometrů od obce Stod.

¹⁰⁸EISENHAMMER, Miroslav. *Internační tábor Stod 1945–1946: Inventář*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 2006. [Ev. č.] 553. s. 4.

Oficiálně příslušelo SZ Stod pod město Stříbro, tomu ale vadilo, že je správcem pouze formálně. Bez přímého vlivu město nemohlo ovlivňovat pracovní nasazování a z toho plynoucí zisk. Na interpelaci města Sříbra tak byl SZ Stod začleněn do Sběrného tábora *Plzeň-Karlov I*. Ke splynutí došlo 20. března 1946. SZ Stod si ale navzdory začlenění pod správu města Plzně zachoval svou samostatnost. Rozhodoval o přidělování zadržovaných na práce a měl vlastní účet v záložně ve Stodě. Není však známo, kdo vykonával v samotném táboře dozor. Na základě názvu zařízení lze předpokládat, že dozorujícími byli členové Sboru národní bezpečnosti, důkazy pro toto tvrzení se ale nedochovaly.

6. května 1946, tedy zhruba rok po vlastním založení SZ Stod, byla vydána směrnice Ministerstva vnitra pro vedení dokumentace ve sběrných zařízeních. Do tohoto data se měla byrokracie zaměřovat především na „*evidenci osob, nasazení a zabaveného majetku*“¹⁰⁹. Z toho lze vyvodit, že se měla evidovat zejména fakta nutná pro samotný chod SZ Stod, avšak ani tyto záznamy se nedochovaly k podrobnějšímu rozboru. Velká část dochovaných dokumentů navíc byla s největší pravděpodobností sepsána ex post, pouze v rámci zadostiučinění byrokratické nutnosti.¹¹⁰ Věřohodnost takovýchto záznamů je tak přinejmenším nejistá a musí na ni být nahlíženo s největší možnou kritičností.

O značné improvizovanosti či laxnosti svědčí například to, že *SZ Plzeň-Karlov I* pokračovalo v používání evidenčních knih SZ Stod. Z tohoto důvodu musely být knihy později analyzovány ve studii roku 2006, provedené Státním oblastním archivem v Plzni. V analýze se dospělo k závěru, že větší část těchto záznamů se vztahuje právě k *SZ Plzeň-Karlov I*. Z důvodu nejsou tyto svazky nadále zařazeny v inventáři SZ Stod. Nedochoval se ani předávací protokol se souhrnnými bilancemi, přestože takový dokument velmi pravděpodobně musel existovat. Otázkou zůstává, na jaké byl úrovni, neboť SZ Stod bylo předáno téměř dva měsíce před již zmíněnou oficiální směrnicí ministerstva ze 6. května 1946.

Osud dokumentů SZ Stod lze sledovat jen obtížně. Mezi lety 1947 až 1964 zcela chybí záznam o místě jejich uložení. Správu vykonávalo město Plzeň, záznamy tedy měly být uloženy v Archivu města Plzně. Z městského archivu nakonec skutečně byly záznamy vydány do Státního oblastního archivu Plzeň (dále SOA Plzeň), avšak za velmi zvláštních okolností. SOA Plzeň přijal dokumentaci, ale nepřidělil jí přírůstková čísla. Městský archiv

---

109Tamtéž, s. 5.

110Zřejmě při předávání agendy, při začlenění do správy SZ Plzeň-Karlov I.

tedy mohl oficiálně archiválie odepsat ze svého inventáře, SOA Plzeň však oficiálně žádné archiválie nepřijal. Díky tomuto zmatečnému postupu nejsme schopni s jistotou určit, zda chybějící části zmizely během nakládání s nimi, či zda nikdy neexistovaly. Odpovědi mohou být dochované záznamy. Ty se vztahují řádově k desítkám internovaných a jsou často vedeny se zarážející přesností.¹¹¹ Příkladem precizní úřednické práce je téměř kompletní sada záznamů vztažených k repatriaci Slováků. Vzhledem k počtu Slováků přitom tyto údaje nemají závažnější význam, a to ani vzhledem v velikosti SZ Stod.¹¹²

Je tedy zřejmé, že se z původních dokumentů zachoval pouhý zlomek. Zejména přihlédneme-li k faktu, že v době největšího vyřízení bylo v táboře internováno až 1 200 osob, počet dochovaných archiválií je zanedbatelný.¹¹³

Stalo-li se tak záměrně, nebo pouhou nedbalostí při skladování, lze jen těžko určit. Zajímavou je však i pouhá skutečnost, jak podrobně jsou dochované záznamy vedeny. V porovnání s ostatními středisky byla preciznost spíše ojedinělá, zde však svoji roli mohla sehrát i přítomnost Američanů, kteří podrobnou agendu vyžadovali.

2.1.1 Osobní záznamy

Osobní karty jsou psané na stroji, a přestože jsou již znatelně vybledlé, jsou dobře čitelné. Velký počet záznamů se vztahuje ke Slovákům ze Sklené.¹¹⁴ Zajímavostí je, že tyto osoby, které zde v podstatě pouze čekaly na svůj přesun domů, nebyly ve většině případů přiděleny na práci.

Národnostní složení tábora bylo překvapivě různorodé. Internováni zde byli Slováci, Prusové, Němci i Rumuni. Ve vnitrostátním výčtu pak jsou zmíněni Moravané, Chebané, Plzeňané i lokální obyvatelé z Dobřan a Chotěšova. K 3. 11. 1945 bylo v táboře pouhých 389 osob. Setkáváme se pouze se zmínkou o odsunových transportech do Říše, a to po malých skupinách.¹¹⁵ Podrobnější dokumentace chybí. Za povšimnutí stojí žádost chebského transportu, ve které internovaní žádají americké velitelství o povolení návratu

---

111Počet dochovaných záznamů je nutno snížit o údaje stejných osob. Tyto údaje se pouze vztahují k rozdílným datům.

112EISENHAMMER, Miroslav. Internační tábor Stod 1945–1946: Inventář. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 2006. [Ev. č.] 553. s. 5–6.

113Tamtéž, s. 4.

114Jedná se o 218 osob, většinou rodin. Ti měli být k 10. 9. 1945 repatriováni na Slovensko, ale vinou administrativní chyby byli k 21. 9. 1945 opět navraceni do SZ Stod. Tím se situace nijak nelišila od běžné praxe nepřijímání transportů z nejrůznějších důvodů Američany, Rusy a Rakušany na jiných místech.

115Transporty v počtu 68;41;7 a 24 osob.

zpět do Chebu. Zvláštností je, že je datovaná 14. 9. 1945, tedy v době, kdy již SZ Stod byl ve správě českých úřadů. Transport již navíc byl údajně povolen plzeňským policejním velitelstvím. Usuzovat tedy lze, že Američané dbali i na řádnost transportů uvnitř republiky.¹¹⁶

Zarážejícím zjištěním je, jak malou měrou se podílejí na počtu internovaných místní Němci. Jedná se pouze o nahodilé jednotlivce. Otázkou zůstává, z jakého důvodu je v záznamech neobjevujeme. Vzhledem k neúplnosti dokumentů můžeme na základě dostupných informací pouze odhadovat. S přihlédnutím k velikosti tábora by nás menší zastoupení zarazit nemuselo, avšak zmínky o místních jsou skutečně pouze ojedinělé. Malá četnost je v přímém rozporu jak s výpovědí F. Sýkory, že „... v podstatě všichni byli vyvlastněni a odsunuti.“¹¹⁷, tak s všeobecnými národnostními poměry v pohraničí¹¹⁸. Možností je, že se místní s Němci vypořádali již za prvních měsíců osvobození, tedy za tzv. „divokého odsunu“. Tato teorie však není příliš pravděpodobná, vzhledem k tomu, že se nacházíme v americké sféře vlivu, která se snažila neorganizovanému a nepřipravenému odsunu zamezovat.¹¹⁹ Jednou z možností je i zamlčení německé příslušnosti. Provedení takového plánu nebylo vůbec nemožné. Velké množství internovaných bylo přijato s poznámkou „bez dokladů“, s pouhým oddacím listem a podobně. Jednoznačné dohledání identity tak bylo při nejlepší vůli sporné. Identifikace se často opírala pouze o tvrzení prověřovaných osob či o svědectví ostatních internovaných. Nejpravděpodobnější odpovědí se jeví, že místní skutečně SZ Stod prošli, avšak v časovém období o kterém nemáme díky torzovitosti záznamů žádné zprávy.¹²⁰

Ani v sekci propuštěných osob se nedostáváme k úplným záznamům, jak je patrné z počtu archivovaných položek. Při zkoumání jednotlivých záznamů je možno vyčíst osobní údaje a jen velmi stručné informace o pracovním nasazení a propuštění. Statisticky se sice jedná o již akceptovatelný vzorek, avšak vzhledem k předpokládanému počtu zde internovaných lze jen stěží hovořit o vzorku reprezentativním.¹²¹

116Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Seznamy zajištěných – různé dílčí + celkové: 23. 8. a 4. 11. 1945. Inv. č. 6.

117Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

118NOVÁ, Kateřina. *Odsun německého obyvatelstva z Československa po 2. světové válce*. Plzeň: 2012. 65 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D. s. 5.

119STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 171–175.

120Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. Kart. zásuvka: Y 1. Inv. č. 6.

121Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Osobní spisy – osoby propuštěné z tábora Stod: 5. 11. 1945–19. 3. 1946; č. 1–131. Inv. č. 6.

To potvrzuje i fakt, že se dočítáme o internaci pouze jedné smíšené rodiny. Tak malý počet je v jasném protikladu s běžnou praxí. Malý počet záznamů znemožňuje utvoření obecnějšího závěru, za povšimnutí však stojí preciznost záznamů. Ta je překvapivě podrobná, včetně dělení dle národností, poznámek a celkových bilancí. Za předpokladu, že se jedná o běžný vzorek táborové agendy, docházíme k závěru, že se spisového materiálu ztratilo obrovské množství. Toto zjištění je zároveň důkazem, že ne všechna sběrná zařízení fungovala bez možnosti kontroly. Na základě podobných zpráv by stát musel mít naprosto přesný přehled o pohybu osob, pracovních možnostech v daném místě i o soustředěných finančních prostředcích.¹²²

2.1.2 Zdravotní záznamy

Záznamy o zdravotních problémech jsou vedeny v latině, je tedy jasné, že se o internované osoby staral vystudovaný lékař. Tyto záznamy však jako celek tvoří spíše seznam osob. U vstupní prohlídky zde každý měl navíc uvedeno, zda je schopen práce.¹²³

Jakékoli obecnější informace o fungování lékařské péče či příjmu internovaných ze záznamů nelze získat. Nedochovala se žádná osobní poznámka k fungování tábora z lékařského hlediska. Jsme tedy odkázáni pouze na záznamy jednotlivých pacientů. Z karet se dochovalo pouze 49 poměrně zachovalých a zhruba 80 značně poničených, až nečitelných záznamů. Lékařské záznamy jsou psané na běžný kostičkovaný papír¹²⁴, který je doplněn o jednoznačně rukou dorýsované linky. Záznamy samotné jsou vyplněny několika rukopisy a různým psacím náčiním. Použita je klasická tuha a několik druhů inkoustových per. Na rozdíl od osobních karet jsou zdravotní záznamy velmi obtížně čitelné.¹²⁵ Vzhledem ke stavu papíru lze usuzovat, že se skutečně jedná o originály z let 1945 – 1946, avšak nelze vyloučit ani pozdější dopisování záznamů.¹²⁶

Velká část internovaných byla shledána „práceschopnými“, a proto byla nasazována na práce v okolí. Větší počet internovaných pracoval ve Stodské cihelně¹²⁷, ostatní byli rozdělováni na základě svého vzdělání či dřívějšího zaměstnání. Značná část osob neměla

---

122 Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Seznamy zajištěných – různé dílčí + celkové: 23. 8. a 4. 11. 1945. Inv. č. 6

123 Lze dohledat „schopen“, „lehká práce“, „nejlehčí práce“, „neschopen“.

124 Zřejmě klasický školní sešit.

125 Nejhorší čitelnost je u latinsky psaných zápisů.

126 Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Zdravotní posudky. Inv. č. 6.

127 K 18. 8. 1945 se jednalo o 57 osob. Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Seznamy zajištěných – různé dílčí + celkové: 23. 8. a 4. 11. 1945. Inv. č. 6.

dovednosti po válce bezprostředně zužitkovatelné, a proto byli tito lidé umísťováni na okolní statky a polnosti.¹²⁸

2.1.3 Záznamy o příjmu a dozoru

Cizím státním příslušníkům, Rakušanům, Němcům, Polákům, Slovákům, byl ve SZ Stod běžně umožňován odchod. Také se objevují četné záznamy o odcestování osob za rodinnými příslušníky. Tento trend se zřejmě objevuje v souladu s vládním požadavkem o co nejrychlejší odsun cizích příslušníků a sudetských Němců.¹²⁹

Objevují se i zmínky o postoupení podezřelých k výslechům, jmenovitě do Plzně a Hustopeče. U těchto záznamů však zcela chybí výsledek výslechů, vznesené podezření či informace o návratu zpět do SZ Stod. Jediným vodítkem může být, že již předem bylo zaneseno do karet, že podezřelí zůstanou v místě výslechu ve vazbě.

Zajímavé jsou zmínky o osobách, které se dostavily do internace dobrovolně, zřejmě ze strachu z lynčování lidovými milicemi či jinými revolučními oddíly. Tyto zmínky nacházíme v dílčích bilancích v podobě krátkých poznámek. Jedná se o osoby pobývající ve SZ Stod, aniž by pro jejich internaci byl zákonný důvod. Tyto osoby, většinou německého původu, byly propuštěny, avšak v místě jejich bydliště jim nebyl umožněn pobyt. Národní výbory Němcům například musely povolit žít v místě jejich původního bydliště. Němci se také často potýkali s nenávisí místních obyvatel, kteří byli vlastníky domů a vyháněli navrátilce z podnájmu a podobně. V neposlední řadě se jednalo o osoby, které se vrátili z internace, avšak jejich domy již byly vyvlastněny a oni neměli peníze na zpětné odkoupení. Všechny tyto situace byly důvodem k nucenému návratu s do SZ Stod.¹³⁰ U tohoto zjištění stojí za povšimnutí, že se tento trend nevyhnul ani Američany ovládanému území. Ani přítomnost Američanů tedy mnohdy nezaručovala Němcům dostatečnou ochranu před hněvem Čechů. Je jasně patrné, že ani osoby uznané za propuštěnischopné, tedy státně neškodné, případně užitečné, nenabývaly zpět svých práv ani majetku. Jejich situace tím byla velmi vážná a šance na opětovné začlenění do společnosti závisela na mnoha faktorech, které však nemohli ovlivnit. Možnou záchranou

---

128EISENHAMMER, Miroslav. *Internační tábor Stod 1945–1946: Inventář*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 2006. 13 s. [Ev. č.] 553. [č. EL NAD] 10172.

129FROMMER, Benjamin. *Národní očišťa: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 333–335.

130Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Účetní doklady táborové pokladny. Inv. č. 6.

mohli být Češi, kteří navrátilce znali a byli by ochotní poskytnout Němcům pomoc. Taková možnost však narážela na československé zákony. Pokud by Němci někdo pomohl, mohl být sám stíhán. Stíhání na základě zákona se může v těchto případech zdát absurdní, rozhodně ale bylo mírnější, než lynčování českým obyvatelstvem.¹³¹ Perzekuovaným lidem tak nezbývala jiná možnost, než se vrátit do internačního tábora a doufat, že budou odsunuti.

Další zvláštností jsou záznamy o útěcích ze SZ Stod. Z charakteru a strohosti zpráv lze odvodit lhostejnost dozorců. Výjimkou nejsou ani záznamy typu „*neznám; utekl k Američanům; odjel s transportem do Říše; odešel*“. Nikde ale nenalzááme záznamy o řešení dané situace, či dokonce snaze nalézt dotyčného a navrátit ho zpět. Jen obtížně lze uvěřit, že se jedná o zápisy ze stejné doby, kdy byly stovky Němců bez soudu popraveny a statisíce dalších perzekuovány, a to pro pouhou národní příslušnost.¹³² Údaje o proklamované lhostejnosti ukazují buď na soucit místních s internovanými, nebo na nevěrohodnost těchto záznamů.¹³³

2.1.4 Finanční záznamy

S propouštěním za účelem návratu k rodinným příslušníkům je spojena výměna říšských marek za československé koruny. Tyto transakce se prováděly v poměry 1:10 a částky se pohybovaly v rozmezí 40–320 marek.¹³⁴ Tyto stvrzenky jsou značně torzovité a dochovalo se jich pouze několik desítek, lze mezi nimi ale nalézt i zmínku o údajné dobrosrdečnosti dozorců. Haně Kučerové s jejími 5 dětmi bylo 40 ze 100 marek po směnění navraceno s odůvodněním, že „*bylo přihlédnuto k počtu dětí*“. V tomto případě je s podivem, kde by Němci vzali oněch až 320 říšských marek, vzhledem k tomu, že v ostatních internačních táborech se vždy mluví o opakovaném, pečlivém až surovém zabavování osobních věcí. Těžko uvěřit, že by zdejší tábor byl světlou výjimkou.¹³⁵

Záznamy o táborové pokladně, zabavovaném majetku a nakládání s ním jsou

---

131FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 316–319.

132STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 163–174.

133Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Osobní spisy – osoby propuštěné z tábora Stod: 5. 11. 1945–19. 3. 1946; č. 1–131. Inv. č. 6.

134Většina částek se však pohybovala v dolních mezích, mezi 40 a 70 Markami.

135Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Evidence výměny markových platidel k 23. 8. 1945. Inv. č. 6.

zřejmě nejpočetnějším materiálem. Po bližším zkoumání však zjišťujeme, že se jedná pouze o stvrzenky obchodníků se dřevem a jídlem. To je bezesporu nedílnou součástí chodu tábora, dokazuje to však jen to, že se v táboře v zimě topilo a internovaní dostávali najíst. Nenalézáme ale ani jediný záznam o došlých platbách, či konfiskacích. To nás vede k otázce, zda chybějící dokumenty mají na svědomí ziskuchtiví dozorcí tábora, jedná se o náhodné zmizení při přesunech dokumentů, či zda tyto údaje byly úmyslně zničeny vyššími instancemi, pro které mohly být potencionálně kompromitující.¹³⁶

Naprostá laxnost v otázce evidence a správě zabaveného majetku se nikterak neodchyluje od celorepublikového trendu. Mizení údajů je velmi praktické nejen pro drobné zloděje přímo v táborech. Znemožňuje totiž i pozdější státní odškodnění, neboť historikové přiznávají, že i díky tomu je celková výše majetku v podstatě nevyčíslitelná.¹³⁷

2.1.5 Dílčí souhrn

Veškeré osobní záznamy pocházejí z doby, kdy ještě nebyla vydána směrnice ministerstvem vnitra upravující táborovou agendu. Zřejmě proto jsou osobní karty vedené velmi úsporným způsobem na karty velikosti vizitky. V případě dílčích bilancí k jednotlivým datům se jedná o pečlivě vedenou agendu, avšak pouze ke dvěma datům. Dochované záznamy sloužily výhradně pro interní chod tábora a z tohoto pohledu jistě zcela postačovaly. Jejich počet je bohužel minimální a jejich pravdivost není možné ověřit. Z jednotlivých záznamů lze získat informace o národnostním složení tábora a obecném fungování. Tyto údaje jsou však značně kusé. Z důvodu torzovitosti nelze na nalezených dokumentech dospět k důvěryhodným obecným závěrům.

Zdravotní záznamy jsou vedeny v latině, avšak jejich formát jim ubírá na důvěryhodnosti. Jsou pořízeny několika psacími potřebami a na obyčejném papíru se stopami po mnohačetném přehýbání. Zajímavým údajem je pracovní nasazení, ovšem vzhledem k malému počtu záznamů je i tato informace spíše ilustrativní.

Příjem a odsun osob patří mezi nejdůležitější úkoly sběrných zařízení. Ve SZ Stod ale těmto údajům není přikládán přílišný význam. Dílčí bilance jsou podrobné, opět se dochovalo pouze malé množství záznamů. Záznamy o přijetí chybí zcela a nalézáme je

---

¹³⁶Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Účetní doklady táborové pokladny. Inv. č. 6.

¹³⁷STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 352–355.

pouze v kartách jednotlivých osob. Zajímavým údajem jsou dobrovolné internace, umožnění repatriace cizích státních příslušníků a podpora slučování rodin.

Finanční údaje se vztahují především k nákupu potřeb nutných k chodu tábora. Se zajímavějšími finančními zprávami se setkáváme v podobě výměny říšských marek za československé koruny. To velmi úzce souvisí s repatriací a podporou slučování rodin. Ani tyto údaje nezprostředkovávají komplexní pohled, neboť se jedná o pouhé desítky stvrzenek. Ze stvrzenek lze vyčíst alespoň výši úspor jednotlivých rodin.

2.2 Situace v Přestavkách

Nevelká obec Přestavky¹³⁸ leží v Západočeském kraji, asi 8 km od města Přeštice. Národnostním složením se jednalo spíše o německou vesnici, nebyla ale čistě homogenní. Jednalo se o hraniční vesnici Říše: „[otec] musel jezdit do Škodovky s pasem.“¹³⁹ F. Sýkora vzpomínal, že se zde Češi učili německy, protože to pro ně bylo praktičtější. Obec se rozrůstala především za první republiky, kdy zde také byla postavena německá škola a školka. Češi ale mohli využívat i českou školu ve Dnešicích, což znamená, že měli na výběr.

Obec byla bez boje osvobozena Američany, kteří zde zanechali malou posádku na kopci „Na Františku“. vzdalo se zde malé množství německých vojáků, kteří sem za tímto účelem přijeli, a krátce poté byla obec předána do místní samosprávy. Přítomnost Američanů se může zdát marginální, s největší pravděpodobností však zabránila rozsáhlejším perzekucím fatálních následků.

Vzhledem k meandrovitosti hranic v dané lokalitě byly často pouze několik kilometrů vzdálené obce v rozdílných správních oblastech. Díky tomu se často stávalo, že lidé dříve žijící pospolu si k sobě vypěstovali nevraživé vztahy. To dokládá výpověď F. Sýkory: „Ze Dnešic sem přišli Češi, vyříditi si účty s Němci. Hartig a Otta byli zastřeleni, snad za udávání Němcům. Nevím, proč to udělali, protože sem dokonce někteří Češi chodili do německé školy, a přitom nemuseli. Šli za Novákem a mým strýcem, ten byl členem SA. Němce seřadili u Čubrů, zbili je hlava nehlava a hned je odvezli do věznice na Borech. ... V perzekucích tu pomáhala řada místních, byli jako pomocníci SNB – Janoušek, Aschenbrenner. Ti pak dbali i na dodržování veškerých nařízení, například

---

138Původní název byl Petersheim, dle kostela sv. Petra a Pavla.

139Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

*Janoušek, pozdější člen místního národního výboru, tu traktoristovi gestikuloval, ať jede vpravo a podobně. To byli v podstatě donašeči. Vesnice se celkově řídila heslem, kdo nejde s námi, jde proti nám. Němce vystěhovávali, a přitom sami měli děti v Hitlerjugend. Ale to už bylo smazané.*¹⁴⁰ Dnešice jsou od Přestavlk vzdáleny asi 1 km a jak je zmíněno, někteří Češi dokonce využívali místní německé školy. Obec navíc byla již před okupací především německá. Chut' po pomstě na příslušnících Sturm Abteilungu je do značné míry pochopitelná, jelikož byli přímými představiteli okupační moci, samosprávy a nacismu. Pro všeobecnou perzekuci veškerého německého obyvatelstva však jen stěží existují objektivní důvody, na rozdíl od nedalekých Šlovic¹⁴¹.

2.2.1 Postoj obyvatel

Češi si svůj hněv vůči Německu často vybíjeli na jednotlivcích, ačkoli neexistovaly jakékoli důkazy o jejich spolupráci s nacisty. K tomuto jevu však docházelo na celém území a to i v soudnictví.¹⁴² Na tuto situaci vzpomíná F. Sýkora: „*Starostou zde byl za Protektorátu nějaký Novák, se kterým jsme byli příbuzní z otcovy strany, protože si ho vzala otcova sestra. To byl fanatic. Měl syny v Hitlerjugend, mě tam ještě nevzali, byl jsem mladý, ale můj bratr v něm byl také členem. To ale bylo normální, tam musel být každý, i Češi tam byli. ... Novákovi synové pak narukovali, dva z nich padli a třetí přišel o ruku. Když je po válce lynčovali, byl místními označen za příslušníka SS a chtěli ho pověsit. Tak ale označovali Češi v podstatě všechny Němce, jakkoli pomáhali okupantům. Američané se ho zastali, ... protože už je poznamenán dostatečně. Později byl, na rozdíl od svých rodičů, odsunut do východního Německa, odkud za rodinou později utekl na západ.*“¹⁴³ Tento příběh dokládá, jak snadné bylo znelíbit se. Sudetští Němci přitom jako příslušníci Říše museli narukovat povinně. Češi však byli zaujatí i v jiných případech. V mnohých částech republiky byli Němci automaticky obviněni z veškerých krádeží a nepokojů a ihned následovala tvrdá opatření.¹⁴⁴ Takovou situaci zažily i Přestavlk: „*[Do amerického tábora] chodil místní patnáctiletý český chlapec Hartig krást jídlo a když ho nakonec*

140Tamtéž.

141Nedaleká vesnice, ve které havarovalo spojenecké letadlo, přičemž jeho osádka byla Němci ubita.

142FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 308–347.

143Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

144STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 140–141.

chytili, vozili ho [Američané] po vsi v otevřeném džípu s vyholeným křížem na hlavě.¹⁴⁵ a více se tím nezabývali ani Američané, natož místní samospráva.

Podobný průběh však byl na většině území Československa spíše ojedinělý, neboť nenávisť byla vyprovokována protiněmeckými postoji vlády, především pak komunistů. Za pozitivní lze pokládat, že za oběť prvotní vlně nenávisťi padlo jen několik výše jmenovaných a zbytek byl přesunut do „bezpečí“ věznice na Borech. Nutno ale vyzdvihnout právě zásah Američanů, jejichž přítomnost v obou případech zabránila mnohem drastičtějšímu průběhu.¹⁴⁶

Smíšené rodiny, které ve vesnici zůstaly, však perzekuci neunikly. Jejich postoj během okupace se nijak nezkoumal, nějakým způsobem byli potrestáni všichni. „*My jsme na tom dopadli nejhůře, protože jsme šli do odsunu jako první, přitom otec za války nechodil ani do hospody, protože se bál Němců, že by ho mohli udat. ... Vedle Aschenbrennera bydlel nějaký udavač gestapa a toho se všichni báli.*“¹⁴⁷ Místní považovali za nacisty všechny Němce bez výjimky, bez ohledu na nařízení republiky o smíšených rodinách, o osobních vztazích ani nemluvě. Za okupace se přitom křivdy neděly na základě státní příslušnosti: „*[po příchodu Hitlera] Dítětová svůj původní dům pronajímala.*“¹⁴⁸ To znamená, že jí dům nebyl zabaven, přestože již žila na území jiného státu. Jen stěží lze tedy mluvit o plošném a systematickém útisku všech Čechů. Z tohoto pohledu se Češi v poválečné odplatě činili více než Němci a ke svým zákrokům často nepotřebovali ani posvěcení v podobě zákona, respektive soudu.¹⁴⁹

2.2.2 Odsun a následky pro jednotlivce

Němce často posílali do odsunu ze zjištěných důvodů, na základě dohod mezi sebou. Jinak tomu nebylo ani v případě Sýkorových: „*Češi se pak domluvili a kdo měl zájem o dům, ten ho dostal. Akorát se sem musel nastěhovat. Náš dům si vzal Štengl. Ten tu měl nedostavěný dům, na ten dal nájemníky a vystěhoval nás. Na podzim, muselo to být ještě před začátkem školního roku, ráno ve 4 hodiny bouchání na vrata. Přišli dva Češi – starý*

145Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

146FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 316–319.

147Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

148Tamtéž.

149STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 51–65.

Černý a Čechura, že se máme okamžitě sbalit. Řekli nám, že máme sbalit 50 kg věci a odejít. Tito lidé byli nejčastěji z okolních obcí, Dnešic, Oplota, Soběkur, Škalky. Většinou takoví, co neměli nic, nebo velmi málo. Štengl byl vystěhovaný německý kovář, a tak si za pomoci Matouška zabral otcovu dílnu i s domem.¹⁵⁰ Právní anarchie se dá doložit i způsobem projednávání a plánování podmínek odsunu. Ten připomíná spíše obsazení cizího území bandity za účelem vydrancování, nežli spravedlivé vyrovnání a nastolení pořádku. Jak jinak si lze vyložit situaci, kdy „*Najednou byl kravál, my nevěděli co se děje. V 6 hodin jsme byli už na návsí, [koňské povozy] nás odvezly na nádraží do Dobřan. Tam jsme teprve zjistili, že ostatní rodiny měly 50kg na osobu a nikoli na rodinu. Oni se totiž ti dva [Černý a Čechura] ožrali v hospodě, kde se řešily podmínky odsunu, a proto pak nevěděli, že můžeme mít 50kg na osobu.*“¹⁵¹. Přestože se ukazuje, že ve většině případů se místní orgány držely dohodnutých norem¹⁵², zcela jasně je demonstrováno, jak i pouhý samozvaný organizátor té nejnižší úrovně mohl rozhodovat o osudech celých rodin, bez možnosti odvolání, či dovolání. Česi zde jednoznačně zneužili situace na úkor Němců i státu, protože vyvlastňovali domy, které nepotřebovali a odkupovali je od státu za směšné částky. To způsobilo značné problémy Němcům, kteří se později vraceli, pokud byli shledáni potřebnými či prostátními.¹⁵³ Stejně tomu bylo v případě rodiny F. Sýkory: „...neměli jsme nic, ani dům. Ten byl celý napsaný na německého otce, a byl proto zabaven. ... asi za rok [jsme se] vrátili zpátky, ale Štengla jsme museli i s jeho babičkou vyplatit, protože on ten dům v podstatě koupil od státu. Ti dva již ale stihli ztopit všechno dřevo, zachránilo nás, že ... Ve dřevem zabeđené chodbičce ... jsme měli schované uhlí. To se za Hitlera nesmělo, protože bylo na přiděl. Oni tu byli rok a nevšimli si toho. To nás zachránilo na zimu.“¹⁵⁴ Jen dřívější prozřetelnost tedy rodinu zachránila. F. Sýkora vzpomíná: „*Otevřenými vagóny nás pak odvezli do Prahy na hlavní nádraží. Tam jsme se postavili podle rodin a sedláci si vybírali celé rodiny na práci. Nás si vybral velký sedlák z Letňan. ... Dostali jsme byt, ale chyběly nám věci jako pokrývky, nádobí a oblečení. Maminka ... naštěstí měla v Praze sestru, která nám nějaké věci dala.*“¹⁵⁵ Takový postup byl celkem běžný, protože v celé republice chyběly pracovní síly, především ve zmíněném

---

150Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

151Tamtéž.

152STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 171–175.

153Tamtéž, s. 155–157.

154Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

155Tamtéž.

zemědělství. Rodina Sýkorova ale byla odsunuta již v roce 1945, přičemž příslušné oficiální nařízení vyšlo až 21. května 1947.¹⁵⁶ Opět se tedy projevila naprostá anarchie. Rodina měla být oprostěna od odsunu a zůstat na místě nebo být zařazena do připraveného postupu rozdělování na práci. Odsun celé rodiny za práci však v roce 1945 nebyl upraven či nařízen žádnou vyhláškou. Jako jediný důvod se tak jeví touha místních po uvolnění domu.¹⁵⁷

Stejně komplikovaná byla pro Němce situace s přidělovými lístky na jídlo.¹⁵⁸ V tomto ohledu byla situace diskriminační, což zejména po válce znamenalo reálný existenční problém. Němci jej řešili různě: „*skamarádil [jsem se] s Čechy. Tím jsem se naučil česky a taky si přilepšoval, protože na lístky jsme nic moc nedostali. Proto jsem tam taky chodil krást k sousedovi, abych si trochu přilepšil.*“¹⁵⁹ Začlenění mezi Čechy bylo vůbec velmi složité, často pro jazykovou bariéru, která se projevovala především na oficiálních institucích a u nově usídlených Čechů.¹⁶⁰ V obtížné situaci se tak ocitaly školou povinné německé děti. Školní docházka je donutila být v kontaktu s českou institucí každý den: „*Já měl hotovou pátou třídu ... Problém ale byl, že jsem měl pět německých tříd a nastoupil do páté třídy české školy. Já ale neuměl skoro nic česky a prakticky hned jsem byl přeřazen do třetí třídy*“¹⁶¹ Velmi záleželo na postoji Čechů vůči Němcům. Sýkorův bratr štěstí měl: „*... [bratra přijal] do učení český elektromechanik ... . To, že byl Němec, mu nevadilo, hlavně když prý bude pracovat.*“¹⁶² F. Sýkora byl naopak okolnostmi donucen vyučit se keramikem.

2.2.3 Ekonomická situace

Nemalý dopad měl odsun na ekonomický chod a jinak tomu nebylo ani v tak malé vesnici, jakou jsou Přestavky. Vzhledem k rozloze vesnice se přirozeně jednalo především o zemědělství, kde byl problém celostátní¹⁶³, ale nevyhnul se ani řemeslné výrobě:

---

156 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 256–261.

157 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 170–176.

158 Tamtéž, s. 293–323.

159 Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

160 STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 51–65.

161 Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

162 Tamtéž.

163 STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991.

„V případech větších sedláků [odsuny probíhaly] až poněkud později, protože příchozí Češi neměli s hospodařením žádné zkušenosti, a bylo proto zapotřebí německých starousedlíků. V pár případech jim byl nakonec majetek vrácen, protože se Češi odstěhovali. ... Novák, místní truhlář, byl odsunut a vyvlastněn Aschenbrennerem, který si zde musel zaměstnat na práci Rumuna.“¹⁶⁴ To bylo zapříčiněno i tím, že do pohraničí často přicházeli lidé spíše za snadným ziskem, než za tvrdou prací. To lze doložit na vzpomínce: „Do pohraničí se také nastěhovalo hodně Slováků, ti vždycky koupili, nebo dostali dům, ten zbourali, poslali vagónem na Slovensko a šli dál.“¹⁶⁵ ani přesouvání Němců v rámci vesnic k pracovní morálce nepřispělo. V tomto ohledu se praxe, přinejmenším zde, spíše odklání od výroku V. Noska, že „Každý Čech musí dělat za dva!“¹⁶⁶.

2.2.4 Pocity a postoje neodsunutých

Sýkorovi měli štěstí, že matka byla původem Češka. Díky tomu si po prokázání mohli v ideálním případě zvolit, zda budou odsunuti, či zůstanou.¹⁶⁷ To příliš časté nebylo, neboť odborníci byli drženi i proti jejich vůli a většina německých rodin naopak musela do odsunu.¹⁶⁸ Smíšenost pocitů je pochopitelná, protože přes neprokázání protistátního postoje bylo zacházení s Němci často ponižující. Dokládá to postoj české Sýkorovy matky: „... chtěla být odsunuta do Německa, ale otec jí to rozmlouval, ... zde mají dům a jsou tu doma. Nakonec jsme na tom ale byli bití, protože odsunutí často měli postaráno o ubytování a práci. Zato my jsme si tu všechno museli zařizovat sami a navíc jsme museli dělat u sedláka.“¹⁶⁹ Postoj otce je zcela pochopitelný, neboť jeho domov byl skutečně v Československu. F. Sýkora na otce vzpomíná: „Narodil se v Přestavlkách, ... roku 1897, jako jeden ze 6 dětí. ... Byl vyučeným kovářem. ... Za první republiky se oženil s Češkou, doma se tedy mluvilo německy, a tak jsem se nenaučil česky ... Já se narodil v roce 1935, takže mi v době odsunů bylo asi 10 let.“¹⁷⁰ Přestože rodina byla jazykově původně německy vyhraněna, v místě to nebylo ani před okupací nic zvláštního. Otcova profese

---

ISBN 80-200-0328-2, s. 293–323.

164Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

165Tamtéž.

166STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 165.

167Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

168STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 293–323.

169Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

170Tamtéž.

byla polehčující okolností, protože tím spadal do kategorie odborníků, které republika potřebovala.

Otcův postoj byl i ideologicky spíše pročeský. Nechtěl válku a už vůbec ne tu totální: „*Místní obyvatelé, včetně mého otce, byli vyzváni, aby utvořili domobranu a proti Američanům bojovali. Otec, veterán z první světové války, ale nevěřil, že by mohli pomoci pouze ručních zbraní Američany zastavit, a tak nenarukoval. ... Místní to otci vyčetli, že prý bude první, kdo půjde na Sibiř – stále ještě věřili, že válku vyhrají. Tento fanatismus byl způsoben i tím, že nikdo neměl informace, protože rozhlas i rádia se musely odevzdat Němcům.*“¹⁷¹ Vzhledem k výše zmíněnému otcovu strachu z udání německými obyvateli si to lze vykládat spíše jako oproštění se od strachu z moci stávající, než náhlé upuštění od nacistické ideologie. V souvislosti se zabavováním radiopřijímačů je to informace zajímavá, neboť jejich zabavování je uváděno i po válce.

Rovněž se často zmiňuje síla propagandy. Pochmurným příkladem funkčnosti propagandy jsou jednotlivci, kteří na americké vojáky skutečně v Dobřanech vystřelili. Krvavé potyčce na sklonku války se však Američané úmyslně vyhnuli. Tím bylo zabráněno zbytečnému krveprolití, neboť obec neměla strategický význam a útok by znamenal pouze zbytečné ztráty především v řadách civilistů.¹⁷²

Problémy běžných Němců nikoho příliš nezajímaly, spíše byly považovány za spravedlivý trest. Přitom po přičlenění do říše si Němci stěžovali, že i Češi čerpají podporu z programu Zimní podpory a podobně.¹⁷³ Není tedy pravdou, že by místní pouze opláceli Němcům dřívější křivdy, protože dříve z Německa s chutí čerpali stejnou podporu jako Němci.

2.2.5 Zasažení odsunem

Hořké pocity může mezi odsunutými vyvolávat, když se dozvídají informace, jako odsunutý Keigel. Ten se přijel v roce 1989 podívat na svůj starý dům a jeho stávající majitelka pí. Božková dokonce vzpomínala, že se s Němci měli dobře.¹⁷⁴ Němci ve vesnici byli „... *v podstatě všichni byli vyvlastnění a odsunutí.*“¹⁷⁵ Jedním z mála neodsunutých

¹⁷¹Tamtéž.

¹⁷²ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo), s. 254–266.

¹⁷³Tamtéž, s. 46–51.

¹⁷⁴Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

¹⁷⁵Tamtéž.

byl tchán F. Sýkora, protože pracoval jako horník v nedalekých dolech. Ani důležitost pro stát však neznamenala zaručení přijetí mezi Čechy.¹⁷⁶ Osudy Němců často nabývaly přímo bizarních rozměrů, když „*Manželčin bratr i matka byli odsunuti ze dvou různých domů. Často se stávalo, že se Češi pouze přesunuli ze svých domů do domů Němců, pokud měli pocit, že jsou [německé domy] lepší. To se stávalo i Němcům, kteří ale do odsunu nešli a byli pak nuceni bydlet v přidělených domcích.*“¹⁷⁷ Není tedy divu, že se Češi nezasazovali o ponechání si Němců, protože se pak reálně mohlo stát, že se s vyvlastněnými rodinami potkávali v jedné vesnici, jako tomu bylo zde, v případě Janouškových.

Snad ještě horčí pachut' musela mít pro neodsunuté Němce zkušenost, kterou F. Sýkora zažil na vlastní kůži: „*Když jsem narukoval do Československé armády ... , musel jsem přísahat, že na obranu lidí, kteří nám připravili takové útrapy, nasadím vlastní život. Přitom jsem měl i špatný kádrový posudek, protože v obci nás všichni nenáviděli za to, že jsme přišli nazpátek.*“¹⁷⁸ Pryč byla individuální práva, proklamovaná původně vládou.¹⁷⁹ Nastupovala nová éra socialismu, to je však již další kapitolou historie¹⁸⁰.

176STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia; Naše vojsko, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 155–157.

177Rozhovor s Františkem Sýkorou ze dne 28. 2. 2016.

178Tamtéž.

179DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-070-2, s. 164.

180F. Sýkora vzpomínal, že sedlák u Rokycan nechtěl vstoupit do Jednotného zemědělského družstva, tak ho ve vlastním domě zastřelili – údajně pro ozbrojení. Nikdo nebyl potrestán, nic se nevyšetřilo.

ZÁVĚR

Práce se věnuje dvěma hlavními cílům, rekonstrukci odsunu sudetských Němců v Přestavlkách a zmapování dostupných informací k internačnímu táboru ve Stodě. Z toho je jasně patrné, že jsem se nevěnoval obecným závěrům v rámci celého kraje, nýbrž konkrétním událostem.

První cíl mé práce byl zaměřen na zmapování a analýzu dochovaných dokumentů k internačnímu táboru ve Stodě. V tomto úkolu jsem analyzoval všechny dostupné archiválie. Uloženy jsou ve Státním oblastním archivu v Plzni a po porovnání množství záznamů s počtem internovaných osob jsem dospěl k závěru, že se dochoval pouhý zlomek původní dokumentace. Samotná úroveň provedení by umožňovala komplexní rekonstrukci fungování tábora i národnostního zastoupení internovaných osob, obecný závěr je ale znemožněn malým počtem a roztržitostí dochovaných údajů. Přínosné informace lze dohledat v několika stech osobních karet, v bilancích k různým datům, ve zdravotních kartách a v evidenci výměny platidel. Finanční záznamy samotného tábora se omezují pouze na velké množství stvrzenek k nákupům jídla a topiva, záznamy o zabavování majetku a příjmech tábora nelze dohledat záznam. Dochované záznamy vykazují značnou byrokratickou přesnost, pravděpodobněji se tak jeví jejich pozdější zmizení, než laxní přístup táborové správy. Jedna ze zpráv odkazuje na určitou závislost tábora na americkém velitelství. Taková skutečnost by vysvětlovala podrobné vedení táborové agendy, tuto závislost ale nelze spolehlivě potvrdit.

Druhým cílem mé práce bylo zdokumentovat odsun v nedaleké obci Přestavky. Z pohledu značné neorganizovanosti odsunů, ekonomických problémů a nenávisti Čechů se zde situace nijak nelišila od situace ve zbytku Československa. Jednoznačně pozitivní úlohu v Přestavlkách ale sehráli Američané. Ti zajistili alespoň základní dodržování práva a zabránili tak rozsáhlejším ztrátám na životech. Přínos této kapitoly spatřuji bezesporu ve vykreslení postojů a pocitů běžných Čechů a Němců. Na základě tak úzce zaměřeného vzorku nelze vyslovit žádné obecné závěry, cílem práce však byla právě rekonstrukce konkrétního lidského příběhu. Jen takovým způsobem lze zdůraznit, že poválečné perzekuce zasáhly v největší míře právě běžné rodiny.

V úvodu práce jsem se věnoval obecné charakteristice podmínek, postojů a nálad. Takové zmapování je nezbytné pro pozdější komparaci se získanými daty. Dozvídáme se zde o postupném odklonu exilové vlády od vstrícné politiky, dotýkáme se ekonomických

podmínek a jejich řešení, dočítáme se o trendech v zacházení s Němci. Nedílnou součástí je zde i přístup zahraničních velmocí.

Druhá část práce se zabývá aplikací nastudovaných údajů a shrnuje nové poznatky. Je tedy stěžejní částí této bakalářské práce. Komparativní metodou zde dospívám k závěrům vztaženým ke konkrétním lokalitám. V případě archivních zdrojů také mapuji a hodnotím dostupné informace.

Téma odsunu sudetských Němců rozhodně není historicky vytěžené a jinak tomu není ani v Přestavlkách, Stodu a dalších okolních obcích. Internační tábor ve Stodě nelze považovat za objektivní zdroj informací. Vzhledem k malé četnosti dostupných materiálů, u kterých navíc nelze ověřit jejich autenticitu, nelze dospět k obecným závěrům. Situaci by mohl změnit nálezný chybějících archiválií či alespoň jejich části. Situace v jednotlivých obcích zůstává otevřena pro rozsáhlejší zkoumání a případné začlenění do monografie zabývající se osudy jednotlivých rodin. Případné porovnání s osudy dalších neodsunutých i odsunutých rodin z okolí by mohlo vytvořit velmi zajímavý regionální pohled na následky odsunové politiky. Z celostátního pohledu nemá odsun zdejších Němců větší význam. Na tomto faktu má významnou zásluhu Čechy notně kritizovaná přítomnost spojeneckých jednotek. Američané zde zřejmě zabránili masakrům, které provázely odsuny ve velké části území Československa.

RESUMÉ

The work is aimed at two main goals. The first goal is an examination of all the pieces of information associated with Displaced Persons Camp in Stod. The second goal is a reconstruction of displaced Sudetenland Germans from Přestavlky village. This means that I have not dealt with conditions in West Bohemia in general, but with particular places only.

The first goal was realized by an examination of existing extant files. The files are located in the State Regional Archive (Státní oblastní archiv) in Pilsen. Based on a comparison of the quantity of files and the presumptive number of detained persons, I have deduced that the remaining files are only a fraction. The quality of most of the files would be sufficient for a detailed study but the insufficient number of the files prevent us from effecting reliable general conclusion. A few pieces of interesting information are found in particular parts.

The second goal was realized by an interview with an contemporary witness František Sýkora, the member of a family which was not transferred. The information were compared with the theoretical first part of this work. The situation in Přestavlky basically does not differ from other parts of the former Czechoslovakia. Nevertheless, the findings indicate some differences for example an appreciable role of American soldiers. The most significant asset of this section is the personal perspective of the persecuted person.

The topic of transferred Sudeten Germans is not completely researched, the situation in Přestavlky and Stod is not an exception. A further research of the Displaced Persons Camp Stod would be possible only on a condition of discovering new data. A further research of other surrounding villages could be combined into a more complex monograph or a dissertation.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

Archivní prameny:

(STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI)

EISENHAMMER, Miroslav. Internační tábor Stod 1945–1946: Inventář. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 2006. 13 s. [Ev. č.] 553. [č. EL NAD] 10172.

Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Evidence výměny markových platidel k 23. 8. 1945. Inv. č. 6.

Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Osobní spisy – osoby propuštěné z tábora Stod: 5. 11. 1945–19. 3. 1946; č. 1–131. Inv. č. 6.

Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Seznamy zajištěných – různé dílčí + celkové: 23. 8. a 4. 11. 1945. Inv. č. 6.

Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Účetní doklady táborové pokladny. Inv. č. 6.

Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. č. karty 1. Zdravotní posudky. Inv. č. 6.

Státní oblastní archiv v Plzni. Fond Internační tábor Stod. Kart. zásuvka: Y 1. Inv. č. 6.

Vydané prameny:

VESELÝ, Zdeněk (ed.). *Světová politika 20. století v dokumentech (1900–1945)*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. 481 s. ISBN 80-245-0145-7.

Ústní prameny:

Rozhovor s Františkem Sýkorou (nar. 1935), členem neodsunuté německé rodiny; vedl Josef Janoušek dne 28. 2. 2016. Přepis rozhovoru přiložen jako Příloha č. 1.

Monografie:

DETLEF, Brandes. *Cesta k vyhnání 1938–1945: Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2002. 504 s. ISBN 80-7260-070-2.

DĚDINOVÁ, Sidonie. *Slyšme i druhou stranu: Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí / Vzpomínka Václav Černý*. České Budějovice: Infocentrum Šumava, 1991. 287 s. ISBN 80-900076-1-9.

FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. 502 s. ISBN 978-80-200-1838-0.

KRAMAS, Pavel (překl.). *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Brno: Guidemedia, 2012. 153 s. ISBN 978-80-905310-0-0.

STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. 526 s. ISBN 80-200-0328-2.

STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. 231 s. ISBN 80-85241-99-4.

ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě : Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor; Argo, 2001. 577 s. ISBN 80-7260-055-9 (Prostor); ISBN 80-7203-390-5 (Argo).

Stati ve sbornících:

BOLDT, Frank. Odsun – vyhnání sudetských Němců. Malý příspěvek k stále aktuální diskusi. In: ŠEBESTA, Pavel. *Sborník Chebského muzea*. Cheb: Chebské muzeum, 2003 [vyd. 2004]. ISBN 80-85018-38-1. s. 70–84.

RYBA, Jan. Odsun Němců ve světle farních kronik západočeského pohraničí. In: MARTINOVSKÝ, Ivan. *Minulostí západočeského kraje*. [Sv.] 29. Ústí nad Labem: Albis international, 1994. ISBN 80-900838-5-4, s. 245–249.

Kvalifikační práce:

NOVÁ, Kateřina. *Odsun německého obyvatelstva z Československa po 2. světové válce*. Plzeň: 2012. 65 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Františkem Sýkorou.....	II
Příloha č. 2: Tabulka uvádějící v procentech poměry poválečných soudů.....	VI
Příloha č. 3: Rozdělení Němců do skupin.....	VII
Příloha č. 4: Druhý článek Atlantické charty.....	VII

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s Františkem Sýkorou

Otec byl ve světové válce, bez výcviku ... , bylo Rakousko–Uhersko. Bojoval v Rumunsku, ale to mi jenom vyprávěl, my jsme se taky moc neptali, ale to je chyba. Byl vyslán jako jeden ze dvou zvěďů, ale zabloudil a byl zajat. Přes Rumunsko byl přesouván před frontou až do Ruska, kde sloužil u nějakých Rusů a naučil se i rusky. Lodí pluli přes moře do Francie. Tam agitoval Beneš, aby šli znovu bojovat, za republiku. Zde zůstal rok a francouzsky uměl docela dobře.

Narodil se v Přestavlkách, na kostelní straně, roku 1897, jako jeden ze 6 dětí. Toho času se to tu jmenovalo Petersheim, podle kostela sv. Petra a Pavla. Obec se rozrůstala především za První republiky. Za přidělování 10 arů domkářům, sedlákům 15 arů. Postavila se zde německá škola a školka. Česká škola byla ve Dnešicích. Národnostně to bylo různé, nejvíce tu byli Němci, smíšená manželství i České rodiny tu ale byly také. Češi se tu učili německy, protože to byla německá obec. Spodní část obce byla vybudována Pošumavskou jednotou a byla převážně česká, nebo smíšená. Vedle Aschenbrennera bydlel nějaký udavač gestapa a toho se všichni báli. Po příchodu Hitlera zde Dítětová svůj původní dům pronajímala. Na konci vesnice byly státní hranice – směrem k Černotínu a točily se k Dobřanům. Můj otec tak musel jezdit do Škodovky s pasem. Byl vyučeným kovářem. Za první republiky se oženil s Češkou. Doma se mluvilo německy a tak jsem se nenaučil česky, akorát nadávat jsem česky uměl, narodil jsem se v roce 1935, takže mi tou dobou bylo asi 10 let.

Místní mladí rukovali do války. Ve Dnešicích byly světlomety, obsluhované ženami, proti náletům na Plzeň. Jednou si letadla spletla Škodovku s Dobřánským ústavem pro blázny a naháněli je tu po polích. Ve Šlovicích letadlo nabouralo do kostela a havarovalo, Němci pak piloty zabili. Po převratu je zmlátili a zabili.

Do vesnice přijeli i Američané, ale jen obrněné vozy, a chvíli před nimi i německé vojsko – pár motorek a aut. Němci tu bydleli na statku, ale hned ráno jeli k Američanům vzdát se. Američané pak pokračovali směrem na Dnešice a Dobřany. Místní obyvatelé, včetně mého otce, byli vyzváni, aby utvořili domobranu a proti Američanům bojovali.

Otec, veterán z první světové války, ale nevěřil, že by mohli pomocí pouze ručních zbraní Američany zastavit, a tak nenarukoval. V Dobřanech na americkou kolonu někdo skutečně vystřelil a tak se stáhla ke Dnešicím, kde zůstala asi dva dny a pak jela dál.

Místní to otci vyčetli, že prý bude první, kdo půjde na Sibiř – stále ještě věřili, že válku vyhrají. Tento fanatismus byl způsoben i tím, že nikdo neměl informace, protože rozhlas i rádia se musely odevzdat Němcům. Přímo v Přestavlkách, Na Františku, zůstala menší posádka. Tam chodil místní patnáctiletý český chlapec Hartig krást jídlo. Když ho nakonec chytili, vozili ho po vsi v otevřeném džípu s vyholeným křížem na hlavě.

Po odchodu Američanů kontrolu převzali místní. My jsme na tom dopadli nejhůře, protože jsme šli do odsunu jako první, přitom otec za války nechodil ani do hospody, protože se bál Němců, že by ho mohli udat. Starostou zde byl za Protektorátu nějaký Novák, se kterým jsme byli příbuzní z otcovy strany, protože si ho vzala otcova sestra. To byl fanatik. Měl syny v *Hitlerjugend*, mě tam ještě nevzali, byl jsem mladý, ale můj bratr v něm byl také členem. To ale bylo normální, tam musel být každý, i Češi tam byli. To už pak jen přejaly komunisté se svým svazem mládeže. Novákovi synové pak narukovali, dva z nich padli a třetí přišel o ruku. Když je po válce lynčovali, byl místními označen za příslušníka *SS* a chtěli ho pověsit. Tak ale označovali Češi v podstatě všechny Němce, jakkoli pomáhali okupantům. Američané se ho zastali, aby ho nechali, protože už je poznamenán dostatečně. Později byl, na rozdíl od svých rodičů, odsunut do východního Německa, odkud za rodinou později utekl na západ. My pak odešli prvním transportem a neměli jsme nic, ani dům. Ten byl celý napsaný na německého otce, a byl proto zabaven. Kovářství zde otec neměl, ale měl vlastní, dobře vybavenou dílnu. Postavil si ruční soustruh, vrtačku, kovadlinu i výheň byl moc šikovný.

Najednou byl kravál, my nevěděli co se děje. Ze Dnešic sem přišli Češi, vyříditi si účty s Němci. Hartig a Otta byli zastřeleni, snad za udávání Němcům. Nevím, proč to udělali, protože sem dokonce někteří Češi chodili do německé školy, a přitom nemuseli. Šli za Novákem a mým strýcem, ten byl členem SA. Němce seřadili u Čubrů, zbili je hlava nehlava a hned je odvezli do věznice na Borech. Matka jim tam pak nesla oblečení, nebo jídlo.

V perzekucích tu pomáhala řada místních, byli jako pomocníci SNB – Janoušek, Aschenbrenner. Ti pak dbali i na dodržování veškerých nařízení, například Janoušek, pozdější člen místního národního výboru, tu traktoristovi gestikuloval, ať jede vpravo a

podobně. To byli v podstatě donašeči. Vesnice se celkově řídila heslem „kdo nejde s námi, jde proti nám“. Němce vystěhovávali, a přitom sami měli děti v *Hitlerjugend*. Ale to už bylo smazané. Češi se pak domluvili a kdo měl zájem o dům, ten ho dostal. Akorát se sem musel nastěhovat. Náš dům si vzal Štengl. Ten tu měl nedostavěný dům, na ten dal nájemníky a vystěhoval nás. Na podzim, muselo to být ještě před začátkem školního roku, ráno ve 4 hodiny bouchání na vrata. Přišli dva Češi – starý Černý a Čechura, že se máme okamžitě sbalit. Řekli nám, že máme sbalit 50 kg věcí a odejít. Tito lidé byli nejčastěji z okolních obcí, Dnešic, Oplota, Soběkur, Škalky. Většinou takoví, co neměli nic, nebo velmi málo. Štengl byl vystěhovaný německý kovář, a tak si za pomoci Matouška zabral otcovu dílnu i s domem.

V 6 hodin jsme byli už na návsi, kde čekaly vozy s koňmi. Ty nás odvezly na nádraží do Dobřan. Tam jsme teprve zjistili, že ostatní rodiny měly 50kg na osobu a nikoli na rodinu. Oni se totiž ti dva ožrali v hospodě, kde se řešily podmínky odsunu, a proto pak nevěděli, že můžeme mít 50kg na osobu. Otevřenými vagóny nás pak odvezli do Prahy na hlavní nádraží. Tam jsme se postavili podle rodin a sedláci si vybírali celé rodiny na práci. Nás si vybral velký sedlák z Letňan. Ty tehdy ještě nebyly součástí Prahy. Dostali jsme byt, ale chyběly nám věci jako pokrývky, nádobí a oblečení. Maminka plakala, ale naštěstí měla v Praze sestru, která nám nějaké věci dala.

Já měl hotovou pátou třídu a tak jsem i tam nastoupil do páté třídy. Problém ale byl, že jsem měl pět německých tříd a nastoupil do páté třídy české školy. Já ale neuměl skoro nic česky a prakticky hned jsem byl přeřazen do třetí třídy, abych dostal základy. A bylo to dobře, tam jsem se skamarádil s Čechy. Tím jsem se naučil česky a taky si přilepšoval, protože na lístky jsme nic moc nedostali. Proto jsem tam taky chodil krást k sousedovi, abych si trochu přilepšil.

Najednou se začali ztrácet okolní Němci. Všichni mizeli, jen my tam zůstali a nic se nedělo, tak se matka zajímala a té poradili, ať zajde za poslancem Novotným, pozdějším prezidentem, který tam bydlel. Zavolali jsme do Stříbra, tam jsme měli okres, kde zjišťovali, jak se matka za války hlásila, jakou měla národnost. Matka totiž chtěla být odsunuta do Německa, ale otec jí to rozmlouval, s tím, že zde mají dům a jsou tu doma. Nakonec jsme na tom ale byli bití, protože odsunutí často měli postaráno o ubytování a práci. Zato my jsme si tu všechno museli zařizovat sami a navíc jsme museli dělat u sedláka. Nakonec jsme se tedy asi za rok vrátili zpátky, ale Štengla jsme museli i s jeho

babičkou vyplatit, protože on ten dům v podstatě koupil od státu. Ti dva již ale stihli ztopit všechno dřevo, zachránilo nás, že dříve v každém domu byla pec. Ve dřevem zabeđené chodbičce za ní jsme měli schované uhlí. To se za Hitlera nesmělo, protože bylo na příděl. Oni tu byli rok a nevěšimli si toho. To nás zachránilo na zimu.

Znovu jsem začal chodit do školy, čtvrtou jsem přeskočil a ukončil pátou třídou. Pak jsem nastoupil do *měšťanky*, kde jsem ještě stihl dokončit dvě třídy. Problém nastal, když jsem měl jít do učení, protože jsem neměl dokončené vzdělání a navíc špatnou češtinu. Otec v té době dělal kováře na „Kaulince“, takže jsem šel do učení tam. Vyučít jsem se měl Chodské stavební průmyslové škole v Plzni. Tam chodili v podstatě jen lidé, kteří neměli dokončené vzdělání, měli špatné známky a podobně. Tam jsem ukončil dva roky. Můj mistr mě dokonce chtěl dostat na školu průmyslovou, česky jsem ale neuměl moc dobře. I když by to asi nebyl takový problém, o studování už jsem nechtěl ani slyšet. Výroba cihel mě ale asi po dvou letech přestala bavit. Můj bratr se učil za války ve Škodových závodech a po válce ho přijal do učení český elektromechanik Tusar z Přeštic. To, že byl Němec, mu nevadilo, hlavně když prý bude pracovat. S bratrem jsem později šel pracovat do Blažkova stavebního podniku, jako pomocná síla. Sám jsem se doma učil elektrikářem a nakonec jsem jako elektrikář dělal v té stavební firmě.

Tchán nešel do odsunu, protože byl horník. Jinak v podstatě všichni byli vyvlastnění a odsunutí. Keigel se dokonce po roce 1989 přijel podívat na svůj bývalý dům. Ten vlastní Božek s manželkou, která vzpomínala, že se tu měli s Němci vlastně dobře. Novák, místní truhlář, byl odsunut a vyvlastněn Aschenbrennerem, který si zde musel zaměstnat na práci Rumuna. Manželčin bratr i matka byli odsunuti ze dvou různých domů. Často se stávalo, že se Češi pouze přesunuli ze svých domů do domů Němců, pokud měli pocit, že jsou lepší. To se stávalo i Němcům, kteří ale do odsunu nešli a byli pak nuceni bydlet v přidělených domcích. Do pohraničí se také nastěhovalo hodně Slováků, ti vždycky koupili, nebo dostali dům, ten zbourali, poslali vagónem na Slovensko a šli dál. V případech větších sedláků až poněkud později, protože příchozí Češi neměli s hospodařením žádné zkušenosti, a bylo proto zapotřebí německých starousedlíků. V pár případech jim byl nakonec majetek vrácen, protože se Češi odstěhovali, jako je případ Turka.

Když jsem narukoval do Československé armády jako dělostřelec, musel jsem přísahat, že na obranu lidí, kteří nám připravili takové útrapy, nasadím vlastní život. Přitom

jsem měl i špatný kádrový posudek, protože v obci nás všichni nenáviděli za to, že jsme přišli nazpátek. Přitom, kdybychom mohli odejít, měli bychom se lépe. Asi ne hned po válce, ale později určitě ano. Dokonce jsem jako elektrikář zažil, že sedlák u Rokycan nechtěl vstoupit do JZD, tak ho ve vlastním domě zastřelili. Vysvětlili to tím, že byl údajně ozbrojený. Nikdo za to nebyl potrestaný, nic se nevyšetřilo.

Příloha č. 2: Tabulka uvádějící v procentech poměry poválečných soudů

soudy	Češi	Němci	ostatní národnosti
pohraničí	4,1	95,6	0,2
vnitrozemí	72,7	25,9	1,4
všechny soudy	39,2	59,6	1,1

FROMMER, Benjamin. *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*. Přeložil Jakub Rákosník. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 325.

Příloha č. 3: Rozdělení Němců do skupin

Skupina:	Určení k:
1. lidé od 15 do 55 let	Práce dle potřeby.
2. pracovní odborníci	Udržení ve stávajícím zaměstnání.
3. nebezpečné osoby	Internace.
4. antifašisté	Vyjmutí z perzekucí.
5. ostatní	Odsunutí z území.

STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. Státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4, s. 29–30.

Příloha č. 4: Druhý článek Atlantické charty

„Za druhé: Nepřejí si žádných územních změn, jež by nebyly v souhlase se svobodně vyjádřeným přáním národů, jichž se týkají.“

VESELÝ, Zdeněk (ed.). *Světová politika 20. století v dokumentech (1900–1945)*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. ISBN 80-245-0145-7. s. 259–260.